

# Смернице за управљање дигиталним платформама

Заштита слободе изражавања и приступа информацијама  
кроз укључивање заинтересованих страна



Објављено 2024. године од стране Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу, 7, плас де Фонтенао, 75352 Париз 07 СП, Француска и Партнера за демократске промене Србија, Светозара Марковића 60, 11000 Београд, у оквиру пројекта финансираног од стране ЕУ „Изградња поверења у медије у југоисточном делу Европе: Подршка новинарству као јавном добру“. Публикација не одражава нужно ставове Европске уније.

ISBN 978-92-3-000222-0



© UNESCO / Партнери за демократске промене Србија 2024

Ова публикација је доступна у отвореном приступу под лиценцом Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). Коришћењем садржаја ове публикације, корисници се обавезују условима коришћења Репозиторијума отвореног приступа УНЕСКО-а (<https://www.unesco.org/en/open-access/cc-sa>).

Оригинална верзија: Guidelines for the governance of digital platforms: safeguarding freedom of expression and access to information through a multi-stakeholder approach. Први пут објављено 2023. године од стране Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу, 7, плас де Фонтенао, 75352 Париз 07 СП, Француска

Обележавања и представљање материјала у овој публикацији не подразумевају изражавање било каквог мишљења од стране УНЕСКО-а у вези са правним статусом било које државе, територије, града, области или надлежних власти, нити у вези са променама њихових граница.

Идеје и мишљења изнесена у овој публикацији припадају ауторима, нису нужно ставови УНЕСКО-а и не обавезују Организацију нити Европску унију.

**Насловна страна, припрема текста и графички дизајн:** Луиза Максимо

**Илустрације:** Plastic horse / Grand Matter

Коиздаваштво на српском језику:

**Преводилац:** Блажо Недић

**Обрада текста:** Дамјан Милеуснић

**Лектура:** Ана Тоскић Цветиновић

**Распоред текста:** Кликер дизајн

Све именице у мушком граматичком роду односе се и на женски граматички род.

# САЖЕТАК

## Смернице за интернет од поверења

Заштита слободе изражавања и права на информисаност у контексту дезинформација, лажних информација, говора мржње и теорија завере, захтева ангажовање више заинтересованих страна.

То је разлог због којег УНЕСКО, водећа агенција Уједињених нација за промоцију и заштиту слободе изражавања и информисања, објављује Смернице за управљање дигиталним платформама.

Смернице наводе скуп дужности, одговорности и улога за државе, дигиталне платформе, међународне организације, цивилно друштво, медије, академску и техничку заједницу као и друге заинтересоване стране, како би омогућиле окружење у којем су слобода изражавања и право на приступ информацијама у сржи процеса управљања дигиталним платформама.

Смернице су проистекле из консултација са више заинтересованих страна, током којих је прикупљено преко 10.000 коментара из 134 државе. Ове глобалне консултације подстакле су инклузивну партиципацију, обезбеђујући да се чују разнолики гласови, укључујући и оне из угрожених и маргинализованих група.

Развијање Интернета од поверења је заједничка одговорност свих заинтересованих страна. Апелује на све нас да одржимо подстицајно окружење које омогућава слободу изражавања и право на информисаност.

**10,000**

**КОМЕНТАРА ИЗ**

**134**

**ДРЖАВЕ**



*Пошто ратови почињу у мислима мушкараца и жена, у мислима мушкараца и жена мора се створити и одбрана мира.*

# Смернице за управљање дигиталним платформама

Заштита слободе изражавања и приступа информацијама  
кроз укључивање заинтересованих страна



6 Предговор

8 Циљ смерница

11 Увод

14 Структура смерница

16 Подстицајно окружење

24 Систем управљања

35 Принцип 1. Платформе спроводе процену утицаја на људска права

38 Принцип 2. Платформе се придржавају међународних стандарда људских права, укључујући дизајн платформе, модерирање и курирање садржаја

43 Принцип 3. Платформе су транспарентне

47 Принцип 4. Платформе стављају информације и алате на располагање корисницима

49 Принцип 5. Платформе су одговорне релевантним актерима

51 Контекстуалне одредбе

55 Закључак

57 Додатак

## Предговор Генералне директорке УНЕСКО-а Одре Азуле:

# Очување слободе изражавања и приступа информацијама: Принципи за управљање дигиталним платформама кроз учешће заинтересованих страна.

Септембар 2023.

Током 2023. године 60% светске популације, односно 4,75 милијарди људи, користило је друштвене мреже ради изражавања, информисања и самопотрђивања.

Дигитално окружење, простор слободе и нови форум за изражавање и дебату, преплиће се с нашим друштвеним односима, идентитетима и животима.

Ове платформе оснажиле су прваке једнакости и борбе за слободу – дајући глас онима без гласа, нудећи уточиште за различите видове изражавања.

Међутим, исте те друштвене мреже - чије име тако много обећава - пречесто постају мехури изолације, чауре дезинформација, које понекад подстичу теорије завере и екстремно насиље.

Као виртуелни простори за друштвену интеракцију, оне су подложне алгоритмима дизајнираним да монополизују нашу пажњу, нехотично фаворизујући дезинформације и говор мржње тиме што фаворизују кликове наспрам тачног информисања, и вероватноћу наспрам доказа.

Ако више не можемо да разликујемо фикцију од реалности, лаж од истине, основе наших друштава се руше. Демократија, дијалог и дебата - неопходни за решавање великих савремених изазова - постају немогући.

Суочени са глобалном природом ових питања, требало би да развијемо усаглашене одговоре широм света и избегнемо фрагментацију прописа или приступа који угрожавају људска права.

Управо је то глобални изазов на који УНЕСКО мора да одговори, јер је то у сржи нашег мандата.

Наша Организација је од свог оснивања радила на унапређивању „међусобног познавања и разумевања људи“, посебно кроз „слободан ток идеја речју и сликом“, како је наглашено у нашем Уставу.

Ова обавеза навела је УНЕСКО да објави смернице за регулисање емитовања 2005. године. Недавно, наша Препорука о етици вештачке интелигенције,

усвојена 2021. године од стране 193 државе-чланице, утврдила је хуманистички оквир за развој ове технологије.

Остајући веран својим вредностима и историји, УНЕСКО је развио револуционарне смернице, представљене у овој публикацији. Оне имају за циљ борбу против дезинформација и говора мржње, промовишући транспарентност и слободу изражавања на платформама.

Ови напори иду у правцу Виндхук +30 Декларације из 2021. године, чији су принципи прихваћени од свих држава-чланица УНЕСКО-а. Декларација је идентификовала три стуба деловања: обезбеђивање транспарентности платформи, осигуравање одрживости медија и подстицање критичког мишљења међу корисницима.

Овај подухват, који достиже кулминацију овим смерницама, резултат је обимних консултација обогатених са преко 10.000 коментара, што га чини једним од најсвеобухватнијих процеса консултација које су Уједињене нације спровеле. Конференција Интернет од поверења, коју је УНЕСКО организовао у фебруару 2023. године, сама је окупила преко 4.000 заинтересованих страна из 134 државе.

Ове смернице предлажу правичне, јасне и заједничке мере: онлајн модераторе на свим језицима, укључујући аутохтоне; већу транспарентност платформи и њиховог финансирања, са бољом проценом ризика; успостављање независних регулатора; промоцију критичког мишљења; подршку родној равноправности и, пре свега, заштиту и јачање слободе изражавања, културне разноликости и других људских права.

Гледајући изван тренутних реалности дигиталних платформи, овај текст разматра и будуће изазове, посебно оне које носи генеративна вештачка интелигенција.

УНЕСКО је посвећен да помогне државама-чланицама, цивилном друштву и главним дигиталним играчима у примени овог текста, како би активности на платформама у потпуности ускладиле са нашим вредностима и међународним стандардима људских права.

Останимо фокусирани на наш циљ: борба против говора мржње и дезинформација, уз очување слободе изражавања. Ово није противречност. Јачајући приступ слободним и поузданим информацијама, такође унапређујемо слободу мишљења и изражавања.

По речима Хане Арент, "Слобода мишљења је фарса, осим ако тачне информације нису гарантоване и саме чињенице нису предмет спора."

# Смернице за управљање дигиталним платформама

## Заштита слободе изражавања и приступа информацијама кроз укључивање заинтересованих страна

Октобар 2023.

### Циљ смерница

1. На основу релевантних принципа, конвенција и декларација, УНЕСКО је путем консултација са заинтересованим странама и глобалног дијалога саставио овај документ: Смернице за управљање дигиталним платформама: Заштита слободе изражавања и приступа информацијама кроз укључивање заинтересованих страна (Смернице).<sup>1</sup>
2. Циљ Смерница је заштита права на слободу изражавања, укључујући приступ информацијама, и других људских права у управљању дигиталним платформама, истовремено бавећи се садржајем који може бити оправдано ограничен у складу с међународним прописима и стандардима о људским правима. У ширем смислу, управљање дигиталним платформама које се заснива на људским правима, додатно би унапредило културну разноликост, културне изразе и разноврсност културног садржаја.<sup>2</sup> Смернице оцртавају систем управљања који поштује људска права и промовише процесе за ублажавање ризика и системски засноване процесе за модерирање и курирање садржаја. Ове Смернице истичу преовлађујуће принципе који би требало да буду примењени у свим системима управљања који утичу на слободу изражавања и приступ информацијама на дигиталним платформама - независно од конкретног регулаторног уређења и тематског фокуса, докле год су ти системи усаглашени с одредбама утврђеним у овим Смерницама.

1 Оригинална верзија документа је на енглеском.

2 Конвенција УНЕСКО-а из 2005. године о заштити и унапређењу разноликости културних израза, чланови 1 и 4. Према Конвенцији, “културни садржај” односи се на симболично значење, уметничку димензију и културне вредности које произилазе из или изражавају културне идентитете. Додатно, “културни изрази” су изрази који су резултат креативности појединаца, група и друштва, и који имају културни садржај.

3. Смернице прихватају да примена правила и прописа у сваком систему управљања мора да се придржава међународних стандарда људских права, укључујући и Члан 19 (3) Међународног пакта о грађанским и политичким правима (МПГПП)<sup>3</sup>, који прописује да свако ограничење слободе изражавања мора бити предвиђено законом, имати законит циљ како је наведено у одредби, као и да мора бити неопходно и пропорционално; као и Члан 20 МПГПП и други међународни стандарди, посебно меродавна тумачења одредби ових споразума од стране Комитета за људска права и Рабатског акционог плана о забрани заговарања националне, расне или верске мржње која представља подстрекивање на дискриминацију, непријатељство или насиље.<sup>4</sup>
4. Смернице се фокусирају на заштиту и промовисање стандарда људских права и омогућавање постојања плуралности платформи, укључујући и децентрализоване, и екосистема који има разноврсне стандарде садржаја и системе модерације.
5. Смернице могу послужити као извор различитим заинтересованим странама: креаторима јавних политика у идентификацији легитимних циљева, принципа људских права и инклузивних и партиципативних процеса који би могли да се разматрају у креирању политика; регулаторним и другим управљачким телима која се баве имплементацијом и евалуацијом политика, правила понашања или прописа; дигиталним платформама у њиховим политикама и праксама; и другим заинтересованим странама, као што је цивилно друштво, у њиховим напорима усмереним на заговарање и јачање одговорности. Медији такође могу имати корист од ових Смерница у њиховим напорима да лица на позицијима моћи позивају на одговорност за њихов рад.
6. Смернице су дизајниране тако да информишу и о процесима управљања који су специфични за управљање садржајем на дигиталним платформама, и процесе управљања који се већ примењују у другим областима које могу имати утицај на остваривање слободе изражавања, приступа информацијама и различитим културним садржајима, и треба их разматрати у светлу промена у дигиталном окружењу (као што су избори, заштита података и антимонополске регулативе). Зависно од проблема и контекста јурисдикције, такви процеси управљања могу да поприме облик комбинације комплементарних принципа - саморегулације, корегулације и законске регулације - структуриране на начин усклађен са међународним стандардима људских права (видети "Систем управљања" секцију испод). Ови процеси управљања требало би да се воде на отворен, транспарентан, вишестраначки, пропорционалан, и на начин

3 Међународни пакт о грађанским и политичким правима (МПГПП) 1966. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>.

4 Смернице би требало читати у складу са свим основним међународним инструментима за људска права. Они су наведени на: <https://www.ohchr.org/en/core-international-human-rights-instruments-and-their-monitoring-bodies>.

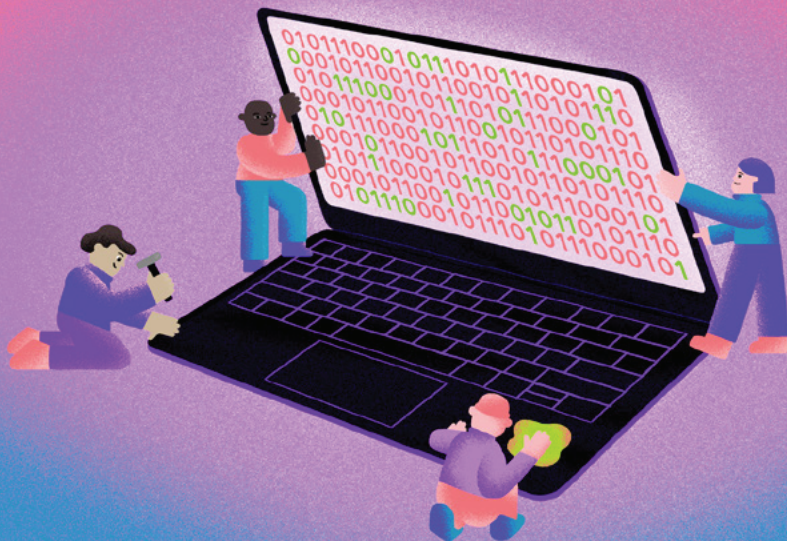
заснован на доказима. У том смислу, ове Смернице требало би да буду живи документ, подложен периодичним прегледима и ажурирањима, укључујући разматрање лекција научених из њихове имплементације, као и будућих технолошких промена и утицаја.

7. Ове Смернице сачињене су како би на практичан начин допринеле ширим напорима за остваривање модела управљања дигиталним садржајем фокусираном на људе. Оне су такође и део ширег опсега акција неопходних за постизање одрживог развоја. Смернице:
  - а. **Подстичу и доприносе развоју глобалних вишестраначних мрежа и заједничких простора за дебату и дељење добрих пракси о управљању дигиталним платформама, окупљајући различите визије и широк спектар перспектива.**
  - б. **Служе као алат за све релевантне актере да заговарају регулативе за поштовање људска права и да држе владе и дигиталне платформе одговорним за њихов рад.**
  - ц. **Унапређују приступе политике засноване на доказима и људским правима.**
  - д. **Подстичу што је више могуће глобалну конвергенцију у политикама управљања платформама, како би се избегла фрагментација интернета.**
8. Смернице настоје да допринесу и буду упућене у текуће процесе на нивоу УН, као што је имплементација предлога из „Наше заједничке агенде“. То укључује развој Глобалног дигиталног компакта,<sup>5</sup> припрему за УН Самит будућности који ће се одржати у септембру 2024. године, и креирање Кодекса понашања који промовише интегритет информација на дигиталним платформама.<sup>6</sup> Смернице ће такође допринети дискусији о предстојећем прегледу 20 година Светског самита о информационом друштву (WSIS) и Форума о управљању интернетом (IGF). Овај текст се додатно ослањао и има за циљ да допринесе иницијативама које воде друге међународне владине организације, укључујући и оне регионалног обима.

5 Видети Преглед политике 5 из Наше заједничке агенде, издт од стране Генералног секретара УН, са референцама на процес који је водио до ових Смерница: [https://digitallibrary.un.org/record/4011891/files/%5EEOSG\\_2023\\_5%5E--EOS-G\\_2023\\_5-EN.pdf](https://digitallibrary.un.org/record/4011891/files/%5EEOSG_2023_5%5E--EOS-G_2023_5-EN.pdf).

6 Видети Преглед политике 8 из Наше заједничке агенде, издат од стране Генералног секретара УН, са референцама на процес који је водио до ових Смерница: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-information-integrity-en.pdf>.





## Увод

9. У новембру 1945. године, УНЕСКО је основан са мисијом „да допринесе миру и безбедности промовишући сарадњу међу нацијама кроз образовање, науку и културу како би се дало додатно универзално поштовање правде, владавине права и људских права и основних слобода које су потврђене за све људе овог света.“<sup>7</sup>
10. Међународни мандат УНЕСКО-а, који укључује промовисање „слободног тока идеја речју и сликом“, усмерава рад Организације већ скоро 80 година - као лабораторија идеја, центар за размену информација, кроз постављање стандарда, као катализатор и мотор за међународну сарадњу и као градитељ капацитета. Ова историја такође је обликовала мандат Организације унутар система Уједињених нација ради заштите и промовисања слободе изражавања, приступа информацијама и безбедности новинара, како оф-лајн тако и он-лајн.
11. Текући рад и опредељење УНЕСКО-а је да обезбеди да управљање дигиталним платформама штити и промовише слободу изражавања, приступ информацијама и разнолик културни садржај, као и друга људска права за све, укључујући угрожене и маргинализоване друштвене групе.<sup>8</sup>

7 Устав Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу, Члан 1. <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/constitution#article-i---purposes-and-functions>.

8 Термин “угрожене и маргинализоване групе” односи се на децу и адолесценте, особе са инвалидитетом, мигранте, избеглице и тражиоце азила, ЛГБТИ особе и старије особе.

- 12.** Овај подухват извучи поуке из деценија рада УНЕСКО-а у области регулативе емитовања, јер свака владина интервенција која се бави питањима садржаја - без обзира на извор садржаја - увек мора укључивати заштиту разноликости и слободе изражавања и приступа информацијама као крајњи циљ. Смернице такође доприносе имплементацији Средњорочне стратегије Организације за период 2022–2029. (41 С/4).<sup>9</sup>
- 13.** Генерална конференција УНЕСКО-а је 2015. године одобрила принципе Интернет универзалности - ROAM, који истичу значај људских права, отворености, приступачности и учешћа свих заинтересованих страна у развоју, расту и еволуцији интернета.<sup>10</sup> Ови принципи препознају основну потребу да се обезбеди да он-лајн простори наставе да се развијају и користе на начине који доприноси постизању Циљева одрживог развоја.
- 14.** Од Светског самита о информационом друштву (2003. и 2005. године), вишестрани приступ развоју и примени заједничких принципа, норми, правила, процедура одлучивања и програма који обликују еволуцију и употребу интернета, допринео је општој стратегији коју је прихватио систем УН, укључујући и УНЕСКО, и који је потврђен од стране Генералне скупштине УН током декадног универзалног прегледа 2015. године.

**Додатно потврђујемо вредности и принципе сарадње више заинтересованих страна и ангажовања који су карактерисали процес Светског самита о информатичком друштву од његовог почетка, препознајући да је ефикасно учешће, партнерство и сарадња влада, приватног сектора, грађанског друштва, међународних организација, техничке и академске заједнице и свих других релевантних актера, унутар њихових одговарајућих улога и одговорности - а посебно са уравнотеженом заступљеношћу земаља у развоју - било и остаје од виталног значаја у развоју информатичког друштва.<sup>11</sup>**

- 15.** 41. Генерална конференција УНЕСКО-а, одржана у новембру 2021. године подржала је принципе Декларације Виндхук+30, након вишестраног процеса који је почео глобалним обележавањем Светског дана слободе штампе у мају исте године.<sup>12</sup> Декларација је потврдила да је информација јавно добро и међу циљевима поставила три корака за гарантовање информација као заједничког ресурса за целокупно човечанство:

9 Стратешки циљ 3 Средњорочне стратегије је изградња укључивих, праведних и мирних друштава, укључујући промовисање слободе изражавања. Стратешки циљ 4 је развој технолошког окружења у служби човечанства путем развоја и распрострањивања знања и вештина и етичких стандарда. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378083.locale=en>

10 УНЕСКО Индикатори универзалности интернета - <https://www.unesco.org/en/internet-universality-indicators>.

11 Генерална скупштина УН 2015. «Документ о исходу састанка високог ранга Генералне скупштине о ревизији спровођења резултата Светског самита о информатичком друштву.» 70/125 - [https://unctad.org/system/files/official-document/ares70d125\\_en.pdf](https://unctad.org/system/files/official-document/ares70d125_en.pdf).

12 УНЕСКО 2021. Windhoek+30 Declaration: Information as a Public Good - [https://en.unesco.org/sites/default/files/windhoek30declaration\\_wpdf\\_2021.pdf](https://en.unesco.org/sites/default/files/windhoek30declaration_wpdf_2021.pdf)

транспарентност дигиталних платформи, оснаживање грађана медијском и информатичком писменашћу, и остваривост медијске одрживости. У промовисању визије информације као јавног добра, УНЕСКО препознаје да је ово универзално право истовремено и средство и циљ за испуњење заједничких људских тежњи, укључујући и План за одрживи развој до 2030. године. Информације омогућавају грађанима да уживају у основним правима, подржавају родну равноправност и омогућавају учешће и поверење у демократско управљање и одрживи развој, не остављајући никога изван.

- 16.** Фокус Смерница на изазове повезане са слободом изражавања, приступом информацијама и разноликим културним садржајима у дигиталном окружењу, комплементаран је са радом Организације у областима образовања, науке и културе. Ово укључује, али се не ограничава на УНЕСКО-ву Препоруку о етици вештачке интелигенције<sup>13</sup> која захтева међународне и националне политике и регулаторне оквире како би се осигурало да нове технологије користе човечанству у целини, као и Конвенцију о заштити и унапређењу разноликости културних израза<sup>14</sup> из 2005. године и њених Упутстава за спровођење Конвенције у дигиталном окружењу. Та Упутства промовишу „поштовање основних слобода изражавања, информисања и комуникације, као и права на приватност и других људских права као претпоставку за стварање, дистрибуцију и приступ разноликим културним садржајима (укључујући) уметничку слободу као средство слободе изражавања, друштвена и економска права аутора и уметника који раде у дигиталном окружењу, и повезивање свих партнера са партнерима које су изабрали.“<sup>15</sup> Фокус ових Смерница је такође комплементаран са МОНДИАКУЛТ Декларацијом из 2022. године, која заговара „значајно регулисање дигиталног сектора, посебно великих платформи“, за добробит културне разноликости у интернет окружењу и једнак приступ садржајима за све.<sup>16</sup>

---

13 УНЕСКО. 2021. Препоруке о етици вештачке интелигенције <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380455>.

14 УНЕСКО. 2005. Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза - [en.unesco.org/creativity/convention](https://en.unesco.org/creativity/convention)

15 УНЕСКО Упутства из 2017. о имплементацији Конвенције у дигиталном окружењу - <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370521.page=92>

16 УНЕСКО. 2022. Светска конференција УНЕСКО-а о културним политикама и одрживом развоју - МОНДИАКУЛТ 2022 - Финална декларација. - [https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2022/10/6.MONDIACULT\\_EN\\_DRAFT%20FINAL%20DECLARATION\\_FINAL\\_1.pdf](https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2022/10/6.MONDIACULT_EN_DRAFT%20FINAL%20DECLARATION_FINAL_1.pdf).



# СМЕРНИЦЕ

## Структура смерница

- 17.** Смернице почињу описом подстицајног окружења потребног за заштиту слободе изражавања, приступа информацијама и других људских права, гарантујући отворено, безбедно и сигурно окружење за кориснике дигиталних платформи али и оне који нису корисници. Смернице наводе одговорности различитих заинтересованих страна у вези са тим. То укључује:
- а.** Обавезе држава да поштују, заштите и гарантују људска права.
  - б.** Одговорности дигиталних платформи за поштовање људских права.
  - ц.** Улогу међувладиних организација.
  - д.** Улогу грађанског друштва, медија, академске заједнице, техничке заједнице и других заинтересованих страна у промоцији људских права.
- 18.** Смернице потом постављају основне принципе за систем управљања дигиталних платформи са приступом који подразумева укључивање више заинтересованих страна, заснованим на људским правима. Ова секција дефинише комплементарне саморегулативне, ко-регулативне и статутарне регулативне принципе, као и критеријуме који могу бити коришћени за дефинисање опсега компанија обухваћених законском регулативом.

19. Надаље, Смернице идентификују медијску и информатичку писменост, као и поштовање културне разноликости, као заједничку одговорност свих заинтересованих страна у управљању дигиталним платформама.
20. На крају, Смернице описују области у којима би дигиталне платформе требало да имају системе и процесе за процену ризика; за уређивачке и модерацијске садржаје на основу међународних прописа и стандардима о људским правима и поштовања културне разноликости како је дефинисано Конвенцијом УНЕСКО-а из 2005. године; за оснаживање корисника кроз медијску и информатичку писменост; и за утврђивање одговорности преко механизма извештавања и исправке како би се заштитила слобода изражавања, приступ информацијама и друга људска права.
21. Важно је истаћи да различите области обухваћене овим Смерницама (како је наведено у пасусима 17–21 горе) морају бити посматране као целина. Очување слободе изражавања и приступа информацијама и разноликом културном садржају захтева разматрање свих претходно описаних елемената.





## Подстицајно окружење

22. Све заинтересоване стране деле одговорност за одржавање подстицајног окружења за слободу изражавања, приступ информацијама и другим људским правима, осигуравајући отворено, безбедно и сигурно окружење за кориснике и оне који нису корисници дигиталних платформи.<sup>17</sup>
23. Стварање таквог подстицајног окружења није само питање инжењерства. То је такође напор који захтева укључивање целокупних друштава и стога захтева решења која обухватају цело друштво. Све релевантне заинтересоване стране у сваком систему управљања требало би да предузму акције како би омогућиле испољавање права на слободно изражавање угрожених и маргинализованих група, жена и девојака, староседелачких заједница, као и новинара, уметника, заштитника људских права и животне средине, примера ради. Сви чланови друштва имају улогу у успостављању безбедне интернет средине, у борби против насилног или претећег понашања, поштујући права других у он-лајн дискусији, поштујући разноликост културног садржаја и имајући свест о постојању урођених предрасуда у друштвима.
24. Деца имају посебан статус због њихове јединствене фазе развоја, ограниченог или недостатка политичког гласа, и чињенице да негативна искуства у детињству могу довести до последица током целог живота

17 Речи «безбедно» и «безбедност» у овим Смерницама сматрају се условима у којима је лицима омогућено да верују да су њихова људска права - укључујући право на слободно изражавање и приступ информацијама - заштићена.



или до трансгенерацијских последица.<sup>18</sup> Дакле, иако се заштита слободе изражавања и приступа информацијама односи на све особе, владе и дигиталне платформе такође би требало да препознају своје специфичне одговорности према деци у оквиру система управљања.<sup>19</sup> Свака заинтересована страна требало би да се придржава високих етичких и професионалних стандарда када је у питању учешће деце у дигиталном окружењу, укључујући заштиту и промоцију дечије слободе изражавања и приступа информацијама.

- 25.** Све заинтересоване стране у управљању дигиталним платформама требало би да подстичу и, када је могуће, финансирају заједничке активности - у које су укључене организације цивилног друштва, мреже новинара и истраживачи - како би се стекло детаљније знање о садржају који би могао бити оправдано ограничен у складу са међународним стандардима људских права, као и активности за заштиту и пружању подршке женама и девојкама, угроженим и маргинализованим групама, староседелачким заједницама, новинарима, уметницима, заштитницима људских права и заштитницима животне средине.

## Обавезе држава да поштују, штите и гарантују људска права

- 26.** Државе би требало да поштују и промовишу људска права, укључујући право на слободу изражавања и право на приступ информацијама. Ограничења слободе изражавања дозвољена су само под условима утврђеним члановима 19. (3) и 20. Међународног пакта о грађанским и политичким правима (МПГПП). Државе имају позитивне обавезе да заштите људска права од неоправданог мешања приватних актера, укључујући дигиталне платформе, пошто имају одговорност да створе регулаторно окружење које олакшава поштовање људских права на платформама и да пруже упутства дигиталним платформама о њиховим одговорностима.
- 27.** Осим тога, државе имају обавезу да буду потпуно транспарентне и одговорне у вези са захтевима које постављају пред дигиталне платформе, обезбеђујући правну сигурност и правну предвидљивост, као основне претпоставке за владавину права.

18 Видети Комитет УН за права детета (2013) «Општи коментар број 16 (2013) о обавезама државе у вези са утицајем пословног сектора на права деце», пасус 4. Видети такође «Општи коментар број 25 (2021) о правима деце у вези са дигиталним окружењем». <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation>

19 У ову сврху, под појмом „деца“ се подразумевају лица млађа од 18 година.

**28.** Конкретно, државе би требало да:

- a.** Подстичу универзални и сврсисходан приступ интернету и гарантују неутралност мреже.<sup>20</sup>
- b.** Обезбеде да сва деца имају једнак и ефикасан приступ дигиталном окружењу на начине који имају значаја за њих и примене све потребне мере за превазилажење дигиталног искључивања.<sup>21</sup>
- ц.** Усмере ресурсе и убрзају напоре да се затвори дигитална подела, попуне недостаци у подацима, уклоне друге препреке са којима се сусрећу угрожене и маргинализоване групе, и испуне право свих жена и девојака на приступ информацијама.
- д.** Ојачају грађански простор и промовишу слободне, независне и плуралистичке медије, и подрже независно истраживање у вези са он-лајн изражавањем, модерирањем и курирањем садржаја и одговорности платформи.
- е.** Гарантују снажну заштиту новинара (укључујући новинарке), заштитника људских права и узбуњивача; и да размотре подршку транспарентним саморегулаторним механизмима од стране медија који промовишу и штите највише стандарде професионализма.
- ф.** Гарантују снажну заштиту уметника, препознајући значај њихових дела за обнову културне продукције и промовисање културне разноликости, и да уважи то да су они сâмо срце културног миљеа друштва.
- г.** Гарантују права корисника дигиталних платформи на слободу изражавања, приступ информацијама, равноправност и заштиту од дискриминације, као и заштиту права корисника на приватност, заштиту података, удруживање и учешће у јавном животу.
- х.** Усвоје законе засноване на међународним стандардима људских права, и обезбеде њихову ефикасну примену како би се забранило, истражило и кажњавало родно засновано он-лајн насиље.<sup>22</sup>

20 У «Заједничкој декларацији о слободи изражавања и интернету», специјални међународни мандати о слободи изражавања навели су да: «Остваривање права на слободу изражавања ставља обавезу на државе да промовишу универзални приступ интернету.» Усвојено 1. јуна 2011, пасус 6(a). <http://www.law-democracy.org/wp-content/uploads/2010/07/11.06.Joint-Declaration.Internet.pdf>.

21 Видети „Општи коментар број 25 (2021) о правима деце у вези са дигиталним окружењем». - <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation>.

22 Видети «A/76/258: Родна правда и слобода изражавања - Извештај Специјалног известиоца за промоцију и заштиту слободе мишљења и изражавања.» «Све правне мере за ограничавање говора о мржњи заснованог на роду или родно дискриминишућих дезинформација требало да буду у складу са троструким тестом законитости, неопходности и пропорционалности и легитимних циљева, како је утврђено у члану 19. (3) Пакта. Криминализација би требало да се избегава осим у најекстремнијим случајевима пропаганде која представља подстицање на насиље.» - <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a76258-gender-justice-and-freedom-expression-report-special-rapporteur>.

- и.** Обезбеде да сва ограничења која се намећу платформама доследно поштују високе стандарде за ограничења слободе изражавања, на основу примене чланова 19 (3) и 20 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, поштујући услове законитости, легитимног циља, неопходности и пропорционалности.
- ј.** Одвраћају - кроз мере као што су професионални кодекси понашања - јавне функционере од ширења дезинформација, укључујући родно дискриминишуће дезинформације;<sup>23</sup> нетачне информације; и угрожавање или претње медијима. Поред тога, забране изражавања која представљају ширење пропагандне националистичке, родно дискриминишуће, расистичке или религијске мржње која представља подстицање на дискриминацију, непријатељство или насиље, забрањено међународним прописима о људским правима, у складу са Стратегијом и планом акције УН о говору мржње.
- к.** Буду транспарентне и објаве све информације о типу, броју и правној основи захтева које упућују дигиталним платформама да уклоне, обришу и блокирају одређени садржај. Државе би требало да буду у могућности да покажу како је ово у складу са члановима 19 (3) и 20 Међународног пакта о грађанским и политичким правима.
- л.** Подстичу медијску и информатичку писменост како би унапредиле позитивно укључивање на платформама и развиле вештине он-лајн безбедности, укључујући дигиталне просторе, са циљем да оснаже кориснике, посебно припаднике угрожених и маргинализованих група. Ово би требало да укључује промовисање знања о правима на слободу изражавања, приватности, равноправности, приступу правди и знања о начинима жалбе и исправке, као и коришћење експертисе стручњака за медијску и информатичку писменост, библиотека, академских институција, организација цивилног друштва и институција за приступ информацијама.
- м.** Осигурају да свако регулаторно тело које се бави управљањем садржаја на дигиталним платформама, без обзира на тематику, буде организовано као независно, заштићено од политичких и економских утицаја, и има спољне системе контроле (видети пасусе 68–73 ових Смерница). Такви системи контроле могу укључивати законодавни и судски надзор, захтеве да буду транспарентни и консултују различите заинтересоване стране, као и да објављују годишње извештаје и буду подвргнути периодичним спољним ревизијама. Ово би такође укључивало усвајање јасних правила о надлежностима и овлашћењима судске гране власти.

23 *Idem*, пасус 21: “Родно дискриминишућа дезинформација такође је у порасту. Иако је она подскуп полно дискриминишућег насиља, има неке специфичне карактеристике, користећи ‘лажне наративе засноване на роду и полу против жена, често са неким степеном координације, са циљем да се жене одврате од учешћа у јавној сфери. Она комбинује три карактеристике онлајн дезинформације: лаж, злонамерност и координацију.”

- n. Осигурају да регулаторна тела имају довољно ресурса и капацитета за вршење процена у складу са циљевима ових Смерница.
- o. Препознају да би сваки систем управљања требало да се ослања на експертизу стручњака за људска права, академика и организација цивилног друштва, као и на признате добре праксе из других система управљања.
- p. Подстичу међународну сарадњу, укључујући триангуларну и Сарадњу Југ-Југ, између регулаторних органа и судских актера, промовишући размену добрих пракси и знања.

29. Државе би требало да се уздрже од:

- a. Наметања мера које спречавају или ометају општи приступ ширењу информација, он-лајн и оф-лајн, укључујући гашење интернета.
- b. Наметања општег надзора или опште обавезе дигиталним платформама да превентивно предузимају мере у вези са садржајем који се сматра незаконитим у одређеној јурисдикцији или садржајем који би могао бити дозвољено ограничен у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима. Дигиталне платформе не би требало да се сматрају одговорним када поступају са добром вером и са дужном пажњом, спроводе добровољне истраге, или предузимају друге мере са циљем откривања, идентификовања и уклањања или онемогућавања приступа садржају који је забрањен према члану 20. Међународног пакта о грађанским и политичким правима или који је био ограничен у смислу члана 19. (3) Међународног пакта о грађанским и политичким правима.
- ц. Подвргавања особља дигиталних платформи кривичним казнама за наводно или потенцијално кршење прописа у вези са њиховим радом на модерирању и курирању садржаја.

## Обавезе дигиталних платформи да поштују људска права

30. Дигиталне платформе би требало да поштују пет основних принципа:

- a. Платформе спроводе процену утицаја на људска права, узимајући у обзир родне и културне димензије, оцењујући ризике и дефинишући мере за смањење истих.
- b. Платформе се придржавају међународних стандарда о људским правима, укључујући дизајнирање платформи, модерирање и курирање садржаја. Платформе би требало да прате одговарајуће међународне стандарде људских права, укључујући Упутства УН о пословању и људским правима. Дизајн би требало да обезбеди забрану дискриминације и једнак третман и да спречи настајање штете; политике и праксе модерирања

и курирања садржаја требало би да буду у складу са стандардима људских права, било да се ове праксе спроводе аутоматизованим путем или коришћењем људских ресурса, знањем локалних језика и језичког контекста као и поштовањем културне разноликости и адекватном заштитом и подршком за људске модераторе.

- ц. Платформе су транспарентне и отворене о начину свог рада, са разумљивим и проверљивим политикама, као и метрикама дизајнираним у сарадњи са више заинтересованих страна за оцењивање перформанси. Ово укључује транспарентност о алатима, системима и процесима које користе за модерирање и курирање садржаја на својим платформама, укључујући алгоритамске одлуке и резултате које производе.
  - д. Платформе чине информације доступним корисницима, како би разумели различите производе, услуге и алате које су им на располагању, и како би донели информисане одлуке о садржају који деле и конзумирају. Платформе обезбеђују информације и омогућавају акције корисника на њиховом матерњем језику, и узимају у обзир године и инвалидитет корисника.
  - е. Платформе су одговорне одговарајућим заинтересованим странама – укључујући кориснике, јавност и актере у систему управљања – у спровођењу својих политика коришћења и политика садржаја. Оне дају корисницима могућност да траже одговарајуће и благовремене исправке у вези са одлукама о садржају, укључујући како кориснике чији је садржај обрисан или модерисан, тако и кориснике који су поднели притужбе у вези са садржајем.
31. Платформе би требало да примењују ове принципе у свакој јурисдикцији у којој послују, осигуравајући потребне ресурсе и капацитете за благовремено и ефикасно пружање услуга корисницима.
32. Да би следиле ове принципе, постоје специфична подручја на којима дигиталне платформе имају одговорност да извештавају или дејствују пред актерима у систему управљања, у складу са међународним стандардима људских права. Ова подручја су описана у пасусима од 85. до 129. ових Смерница.

## Улога међувладиних организација

33. Међувладине организације, у складу са њиховим релевантним мандатима, требало би да подржавају одговарајуће заинтересоване стране у гарантовању да је примена ових Смерница потпуно усаглашена са међународним стандардима људских права. Ова подршка требало би да укључује пружање техничке помоћи, праћење и извештавање о кршењима људских права, развијање релевантних стандарда, омогућавање дијалога између више заинтересованих страна и подстицање умрежавања.
34. Међувладине организације и националне регулаторне агенције могу креирати разне модалитете ангажовања ради даљег развоја и дељења добрих пракси. Такво ангажовање може укључивати дељење нових увида и регулаторних трендова, као и подршку или предлоге националним регулаторима за усавршавање институционалних стандарда и метода за заштиту слободе изражавања и приступа информацијама. Такви модалитети требало би да раде на смањењу ризика од фрагментације интернета, као и да пружају алате које омогућавају претходну оцену утицаја регулативе на функционисање интернета у целини.

## Улога цивилног друштва и других актера

35. Сваки учесник повезан са услугама дигиталне платформе као корисник, креатор политике, контролор (енг: *watchdog*), или по било којем другом основу, има виталну улогу у подршци слободи изражавања, приступу информацијама и другим људским правима. У том смислу, процес развоја, имплементације и оцењивања регулатива које утичу на садржај на дигиталним платформама требало би да примени приступ који подразумева укључивање више страна. Широки спектар учесника такође би требало да буде укључен у надзор, укључујући представнике угрожених и маргинализованих група, као и новинаре, уметнике, заштитнике људских права и заштитнике животне средине.
36. Цивилно друштво игра кључну улогу у разумевању природе штетног садржаја и понашања на интернету, као и у његовом сузбијању, посебно оном које је усмерено према угроженим и маргинализованим групама, женама и девојкама, новинарима, уметницима, заштитницима људских права и заштитницима животне средине. Цивилно друштво такође игра значајну улогу у надгледању и извештавању о законима, политикама и законодавним активностима владе које утичу на људска права. Оно је кључно за премошћавање јаза између дигиталног екосистема управљања и опште јавности.



- 37.** Независни истраживачи имају улогу у идентификовању образаца насилног понашања и проналажењу могућих извора проблема; истраживачи би такође требало да буду способни да изврше независну проверу како функционише систем управљања. Независне институције и истраживачи могу пружати подршку у процени утицаја на људска права, укључујући родне процене, ревизије, истраживања и друге типове извештаја о праксама и активностима платформи. Истраживачи би требало да буду способни да сакупљају и анализирају разврстане податке на основу рода и других релевантних фактора (као што су раса, етничка припадност, узраст, социоекономски статус, инвалидитет итд.). Ово помаже у идентификовању различитих диспаратета, предрасуда и разних утицаја дигиталних платформи на различите угрожене и маргинализоване групе.
- 38.** Медијски извори, организације за проверу чињеница и професионалци у овим институцијама, важни су актери и имају улогу у промовисању уживања слободе изражавања, приступа информацијама и других људских права, док обављају своју надзорну улогу. Стога је неопходно укључити медије и њихове професионалце у регулаторни процес, препознајући њихову улогу као активних учесника у позитивном доприносу дигиталном информативном екосистему. Конструктиван однос између дигиталних платформи и кредибилних извора вести ће унапредити улогу дигиталних платформи у пружању информација у јавном интересу.
- 39.** Образовни радници и старатељи играју кључну улогу у помагању младим људима и ученицима свих узраста да разумеју шире дигитално окружење, укључујући како да траже и разумеју кредибилне информације и како да примерено комуницирају са другима на интернету. Такође, имају улогу у пружању целоживотног учења, нарочито имајући у виду да се технологија брзо мења.
- 40.** Инжењери, научници за обраду података и техничка заједница која учествује у развоју услуга и производа на платформи, имају улогу да разумеју људска права, ризике и етичке утицаје производа и услуга које дизајнирају и развијају.<sup>24</sup>
- 41.** Сви ови учесници требало би да имају активну улогу у консултацијама о развоју и раду система управљања. Сарадња и дијалог између учесника требало би да се охрабрују. Конструктивне дискусије и разматрања требало би да се одржавају ради размене идеја, знања и перспектива. Формирање радних група, радних тимова или саветодавних комитета, пружа могућности за активно учешће у обликовању регулаторних предлога.

---

24 Видети извештај Високог комесаријата Уједињених нација за људска права о односу између постављања техничких стандарда и људских права, А/ХРЦ/53/42.



## Систем управљања

42. Екосистем дигиталног управљања састоји се од низа различитих актера, организација и регулаторних аранжмана широм света. Док неке постојеће системе управљања, као што су избори или заштита података, треба тумачити и разматрати у складу са променама и изазовима које са собом носи дигитално доба, нови системи управљања се такође стварају у различитим контекстима како би директно регулисали дигиталне платформе. У сваком случају, ови регулаторни механизми могу имати дубоке последице на слободу изражавања и приступ информацијама, као и на разноликост културног садржаја на мрежи.
43. Ове Смернице истичу свеобухватне принципе који могу бити примењени, када је то могуће, на различите процесе који се тичу управљања садржајем на дигиталним платформама, без обзира на форму или област. Оне показују да комплетан систем управљања може ефикасно користити различите допунске регулаторне аранжмане да би се суочио са изазовима са којима се сусрећу различити учесници у дигиталном екосистему.
44. Смернице захтевају приступ који подразумева укључивање више заинтересованих страна у управљању дигиталним платформама. Овај приступ може укључити аспекте као што су: идентификација свих релевантних учесника (укључујући све релевантне платформе), подстицање инклузивног учешћа, обезбеђивање уравнотежене заступљености, обезбеђивање транспарентности и одговорности, подстицање заједничког доношење одлука и дијалога, олакшавање

итеративног процеса координирање напора за имплементацију између учесника и спровођење периодичне евалуације и прегледа.

45. У зависности од контекста, механизми одговорности и усклађености за управљање дигиталним платформама могу укључивати комплементарност и конвергенцију у оквиру различитих регулаторних аранжмана, као што су:
- a. Саморегулаторне структуре и механизми, где правила могу бити надгледана и спроведена од стране недржавних актера, као што су организације које покривају целу индустрију или савети за друштвене мреже.
  - b. Ко-регулаторне структуре и механизми, где у неким случајевима етички кодекси могу добити снагу закона, а затим служити као регулатива.
  - c. Законски регулаторни оквири у којима један или више независних регулатора доносе крајње одлуке о постављању правила за платформе.
46. Препознајући комплексност овог окружења, ове Смернице су дизајниране да се примене на широк спектар форми управљања. Важно је напоменути да законодавни оквири могу бити потребни у неким областима како би се решавало и питање оних које нису погодне за саморегулативне и ко-регулативне механизме. Такви оквири увек морају обезбедити независност званичних регулаторних органа и, у складу са циљем Смерница, увек морају заштитити људска права.

## Принципи управљања системима

47. Прво, **транспарентност** би требало да буде општи принцип. У свим системима управљања, од дигиталних платформи се очекује да буду транспарентне о условима, системима и процесима које користе за модерирање и курирање садржаја на својим платформама, као и о било каквој процени утицаја на људска права у складу са одредбама ових Смерница и Упутствима Уједињених нација о пословању и људским правима. Трбало би да могу да објасне како њихови системи и процеси испуњавају њихове услове коришћења и ефикасну примену и да ли су у складу са међународним стандардима људских права.
48. Системи и процедуре управљања који се одвијају ван платформи, такође би требало да буду транспарентни. Било која спољашња регулаторна акција требало би да буде предложена, отворена и нашироко расправљена, и на крају извршена под јавним надзором, са отвореним и јасним разграничењем надлежности и одговорности за одлуке.
49. Друго, заједнички регулаторни принцип јесте тај да би **механизме контроле и равнотеже између** различитих интереса требало формално

институционализовати. Системи управљања увек би требало да негују приступ са више заинтересованих страна у свим формама регулативе и њиховим комбинацијама. Ово значи омогућавање широког и инклузивног учешћа свих заинтересованих страна, које најбоље могу представљати различите интересе и вредности, укључујући различите родне и интересекторске перспективе. Учесће различитих страна требало би да буде значајно у погледу заступљености и у стварању, примени, надгледању и контроли процеса управљања (правила, принципа и политика). Кампање за подизање свести, циљано обраћање, поштовање културне разноликости и коришћење инклузивног језика и формата у процесима управљања могу олакшати ефикасно учешће.

50. Треће, процеси управљања требало би да буду **отворени и доступни** свим учесницима, посебно групама које су погођене предложеном структуром или типом регулативе. Јавне консултације, отворене расправе и он-лајн платформе, требало би да се користе како би се обезбедиле могућности за добијање информација од јавности као и повратних информација. Разлози за забринутост угрожених и маргинализованих група, као и жена и девојака, требало би адекватно да се представе у процесу одлучивања.
51. Систем управљања би требало да осигура да дигиталне платформе активно комуницирају са децом, заштите њихово право на изражавање и друга права, примене одговарајуће мере заштите и да разматрају њихова мишљења приликом развијања производа и услуга.
52. Системи управљања такође би требало да промовишу дијалог са медијима, укључујући инвестирање у независне медије, као и да подржавају екосистем медија омогућавајући доступност података и подржавајући акције за подршку одрживости, разноврсности и плурализма медија.
53. Четврто, укључивање **разноврсне експертизе** требало би да буде општа карактеристика свих регулаторних процеса. Систем управљања захтева да учесници имају потребне капацитете кроз обуку и регулаторне инструменте да разумеју оквире за људска права и да разматрају технолошки развој. Требало би да имају капацитете и техничко знање да донесу информисане одлуке и да примене ове смернице. Сваки систем управљања требало би да буде мотивисан да извештава јавност и да процени ризике и могућности повезане са новим технологијама и технологијама у настајању.
54. Заинтересоване стране у системима управљања требало би да деле регулаторну експертизу и знање између својих јурисдикција. Национални, регионални и глобални системи управљања требало би да буду способни да сарађују и деле информације о различитим праксама како би постигли циљ заштите слободе изражавања, приступа информацијама и других људских права, као и да се баве садржајем који би могао бити оправдано ограничен у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима.

55. Пето, систем управљања требало би да осигура да су дигиталне платформе укључене у **заштиту и промоцију културне разноликости и разноликости културног израза** у стварању, производњи, дистрибуцији, ширењу, приступу и уживању културних добара и услуга на мрежи, укључујући и омогућавање њихове правичне уочљивости и заступљености.

## Одговорност и усклађеност

56. Регулаторни процеси би требало да буду ефикасни и одрживи, узимајући у обзир доступне локалне ресурсе и главне приоритете на које би требало обратити пажњу (на пример, да ли би првенствено требало решавати проблеме око избора, јавног здравља, рекламирања, или заштите података итд.). Независни надзор неопходан је за све облике регулације. Процес развоја регулативе требало би да буде отворен, транспарентан и заснован на доказима.
57. Дигиталне платформе за које се сматра да нису у складу са сопственим политикама или не испуњавају своје обавезе заштите слободе изражавања и приступа информацијама док се баве садржајем који би могао бити оправдано ограничен међународним прописима и стандардима о људским правима, у складу са пет принципа описаних у пасусима 85–129, требало би да буду одговорне пред релевантним телима у систему управљања и подложне пропорционалним мерама извршења уз неопходне процесне гаранције.
58. Саморегулаторни системи могу бити допунски и прожимајући са другим облицима регулације. Требало би да укључују независне периодичне обавезне ревизије које оцењују поштовање саморегулаторних кодекса, политика или норми од стране дигиталних платформи. Такве ревизије не би требало да буду директно финансиране од стране саме индустрије или појединачних дигиталних платформи, иако поменути ентитети могу помоћи у покривању трошкова таквих активности. Ревизије не би требало да се спроводе од стране било ког лица или ентитета који би имао или би могао имати сукоб интереса. Услови и резултати ревизије би требало да буду доступни суду јавности.
59. Ко-регулаторне структуре би требало да обезбеде правни оквир који омогућава подстицајно окружење за слободу изражавања, приступ информацијама и друга људска права. У ко-регулацији, регулаторна улога би требало да буде подељена између индустрије и других учесника, као и владе или званичних независних регулаторних тела или органа. Улога надлежних јавних власти укључује признање ко-регулативних шема рада, ревизију процеса и финансирање шеме рада (могуће путем такси на платформама). Ко-регулација би требало да пружи могућност да држава спроведе санкције, као што су новчане казне, у случају да договорени циљеви не буду испуњени.

- 60.** Законско регулисање дигиталних платформи које се баве питањима која би могла утицати на слободу изражавања, требало би да се разматра само када постоји независност у одлучивању надлежних регулаторних органа укључених у његову примену. Таква регулатива требало би да се фокусира на системе и процесе за модерирање и курирање садржаја, уместо на утврђивање законитости појединачних делова садржаја, и мора да има основу у закону (тј. бити довољно дефинисана), те да следи легитиман циљ у складу са Чланом 19 (3) Међународног пакта о грађанским и политичким правима, као и да буде неопходна и пропорционална.
- 61.** Приступ са више заинтересованих страна у законском регулисању требало би да се одрази на начин којим:
- a.** Надлежни државни органи, укључујући званичне независне регулаторне органе, одређују легитимни циљ регулације кроз учешће у законодавним процесима који су инклузивни и партиципативни.
  - b.** Дигиталне платформе јавно подносе извештај званичним регулаторним органима.
  - ц.** Организације цивилног друштва, уметници, независни истраживачи и друге релевантне институције дају свој допринос у процесима израде правила, доприносе надзору и потребним проверама путем институционализованог укључивања и контроле одговорности.
- 62.** Сваку конкретну одлуку о законитости одређених делова садржаја требало би да прати прописани поступак, као и да оне буду подложне провери од стране непристрасног и независног судског тела.
- 63.** У свим случајевима, процене у вези са садржајем требало би да прате троделни тест о законитим ограничењима слободе изражавања како је наведено у Члану 19. (3) Међународног пакта о грађанским и политичким правима<sup>25</sup> и забрани заговарања мржње која представља подстицање на дискриминацију, непријатељство или насиље, као што је наведено у Члану 20 (2) Међународног пакта о грађанским и политичким правима; укључујући, када је примењиво, шестоделни тест одређивања прага за дефинисање таквог садржаја који је наведен у Рабатском акционом плану.<sup>26</sup>

25 УНЕСКО 2021. Легитимна ограничења слободе изражавања: Троделни тест. - <https://www.youtube.com/watch?v=Wg8fVtHPDag>.

26 УНЕСКО 2021. Рабатски акциони план о забрани подстицања на мржњу - <https://www.unesco.org/archives/multimedia/document-5554-eng-3>.



- 64.** Свака законска регулаторна интервенција trebalo би да буде заснована на доказима, пропорционална, и да садржи неопходне процедуралне гаранције, укључујући обезбеђивање приступа платформи свим чињеницама и разматрањима на основу којих је одлука донета. Овај процес требало би да укључи више заинтересованих група, узимајући у обзир ширу слику одрживости, ефикасности и утицаја интервенције. Позив на процес базиран на доказима не може бити изговор за одлагање неопходних регулаторних акција ради заштите људских права.
- 65.** Сви релевантни актери, укључујући и платформе, требало би да имају могућност да изложе своје ставове и/или да уложе жалбу против одлуке о неусаглашености. Регулаторни систем требало би да буде обавезан да објави и консултује се о мерама примене закона и да следи прописани поступак пре усмеравања платформе да спроведе конкретне мере.

## Дефинисање дигиталних платформи у опсегу регулативе

- 66.** Приликом дефинисања дигиталних платформи које би требало укључити у обим законске регулативе, регулаторни органи би требало да идентификују платформе које имају релевантно присуство, величину и учешће на тржишту у одређеној јурисдикцији. Ово би требало да се одреди кроз независну процену ризика које оне представљају за људска права, укључујући угрожене и маргинализоване групе, као и за демократске институције.<sup>27</sup> Дефиниција обима требало би да заштити право на приватност, а не да резултира слабљењем заштите енкрипције или других технологија за заштиту приватности.
- 67.** Одражавајући реалност у вези са регионалним и јурисдикционим питањима, могу се узети у обзир следећи критеријуми за идентификацију компанија које су у опсегу:
- a.** Величина и домашај, са фокусом на платформама које највероватније имају утицај на значајан део популације и/или на угрожене и маргинализоване групе.
  - b.** Учешће на тржишту, препознавајући значајан утицај доминантних платформи на цео информативни екосистем. Примена Смерница требало би да избегне кажњавање стартапа и нових учесника на тржишту, али и да осигура да су дигиталне платформе са највећим потенцијалом утицаја обухваћене на пропорционалан начин. Иако се очекује да све платформе прате опште принципе, конкретне обавезе за извештавање из пасуса 85–129 ових Смерница примењују се пре свега на веће платформе које имају већи капацитет да их се придружавају.

<sup>27</sup> Може се развити додатни водич за идентификацију системског ризика платформи као допуна за операционализацију ових Смерница.

- Ц. Функционалност и карактеристике, уз свест о разликама које постоје међу сервисима у погледу видљивости, утицаја и усмерености садржаја. Ризик може бити одређен на основу корисничке базе платформе, облика власништва, пословног модела, функционалности и карактеристика, као што су објављивање у реалном времену, потенцијал за виралност, обим, брзина дистрибуције, вероватноћа и степен веродостојности, и у ком степену садржај може бити објављен без процеса модерације садржаја.<sup>28</sup>**



## Карактеристике независних регулаторних тела

- 68.** У законским регулативама, званична регулаторна тела, иако део извршног државног апарата, требало би да буду потпуно независна од владе и да буду примарно одговорна законодавном телу за испуњење својих мандата<sup>29</sup>. Ово се односи на постојећа регулаторна тела која имају легитимни интерес за садржај на платформама (као што су органи за управљање изборима, рекламна регулаторна тела, органи за заштиту права деце, комисије за заштиту података и приватности, тела за заштиту конкуренције, итд.), као и на било која нова специјализована или координациона регулаторна тела која могу бити успостављена.
- 69.** У погледу свих регулаторних тела који се баве уређивањем платформи, било самостално или заједнички, периодичан преглед<sup>30</sup> би требало да буде спроведен од стране независног тела које је одговорно директно законодавној власти. Законске интервенције би такође требало да буду подложне судском разматрању, уколико се сматра да су власти прекорачиле своја овлашћења, деловале неадекватно, или су деловале пристрасно или у несразмерној мери.
- 70.** Званична регулаторна тела требало би да буду независна и ослобођена економских, политичких или других притисака.

28 Регулative засноване на управљању ризиком базирају се на процени од стране постављача правила/ стандарда о ризицима који су релевантни за њихов мандат и одговарајућем нивоу интервенције потребном у складу са нивоом ризика. Уколико актер обавља активност ниског ризика, регулатива би се поједноставила, предвиђајући ниже захтеве за усклађивање са условима. [https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_Pathways\\_to\\_the\\_Regulation\\_of\\_Crypto\\_Assets\\_2023.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_Pathways_to_the_Regulation_of_Crypto_Assets_2023.pdf).

29 Светска банка је навела да је кључна карактеристика модела независног регулатора независност у доношењу одлука. Водећи документ о регулацији емитовања који је наручио УНЕСКО (Саломон, Ив. Смернице за регулацију емитовања. 2006) такође је истакао да „независно тело (тј. оно које има своја овлашћења и одговорности утврђене инструментом јавног права и које је овлашћено да управља својим ресурсима, и чији су чланови именовани на независан начин и заштићени законом од неоснованог отпуштања) може боље деловати непристрасно у јавном интересу и избећи непримерен утицај политичких или индустријских интереса.” За комплетне референце, видети додаток овим Смерницама.

30 Извештај би посебно требало да нагласи како одлуке регулаторног система могу утицати на уживање људских права.

Њихова моћ и мандат требало би да буду дефинисани законом. Такође би требало да се придржавају међународних људских права и промовишу стандарде родне равноправности.

- 71.** Званичне регулаторне институције морају имати довољно средстава и стручности да ефикасно спроводе своје надлежности. Извори финансирања такође морају бити јасни, транспарентни и доступни свима, и не смеју бити предмет дискреционе одлуке владе.
- 72.** Функционери или чланови званичних регулаторних институција који раде на питању садржаја на платформама требало би да:
- а.** Буду именовани путем партиципативног, транспарентног, недискриминативног и независног процеса заснованог на заслугама.
  - б.** Буду одговорни независном телу (које би могло бити законодавно тело, судство, спољни савет или независан одбор/и).
  - ц.** Имају релевантну експертизу у међународним људским правима и дигиталном екосистему.
  - д.** Доставе годишњи јавни извештај независном телу - идеално законодавном телу – којем су одговорни, укључујући обавештавање тела о свом аргументованом мишљењу.
  - е.** Јавно објаве могуће сукобе интереса и пријаве било какве поклоне или подстицаје.
  - ф.** Након завршетка мандата, у разумном периоду, не буду ангажовани или не пружају плаћене услуге онима који су били предмет њихове контроле, како би се избегао ризик познат као „вртешка“ (енг. „revolving doors“).
- 73.** Званичне регулаторне институције требало би да могу да захтевају од дигиталних платформи да поднесу периодичне извештаје о примени њихових услова коришћења, да предузму извршне мере против радњи дигиталних платформи које се сматрају неусаглашеним са њиховим политикама или ако не испуне своју одговорност за заштиту слободе изражавања и приступа информацијама и разноликог културног садржаја. Требало би да буду у могућности да успоставе процес за подношење притужби и издавање јавних препорука које могу бити обавезујуће или необавезујуће и да буду подстакнути да издају транспарентне и адекватне директиве платформама за промоцију и поштовање људских права, засноване на међународним стандардима људских права.



- 74.** Медијска и информациона писменост обухвата широк спектар вештина које корисницима омогућавају да критички размишљају о информацијама са којима се сусрећу на интернету. Медијска и информациона писменост требало би да се посебно разматра кроз систем управљања како би се осигурало да сви заинтересовани субјекти, укључујући и дигиталне платформе, ефикасно обављају своју улогу.
- 75.** Медијска и информациона писменост ће бити најефикасније постигнута када заинтересоване стране унутар система управљања деле заједничку визију и сарађују како би је остварили дељењем знања и ресурса. Програми медијске и информационе писмености требало би да буду прилагођени доступности постојећих и новонасталих медијских и информационих технологија како би грађани у потпуности имали користи од њихове употребе да активно учествују у својим друштвима.
- 76.** Програми медијске и информационе писмености требало би да ставе нагласак на оснаживању корисника и осигурају да они имају вештине и знање које ће им омогућити да критички и ефикасно комуницирају са садржајем у свим облицима разноврсних медија и са свим пружаоцима информација - укључујући школе, универзитете, истраживачке институције, библиотеке, архиве, музеје, медијске компаније, издаваче, статистичке ентитете и друге. Када програми медијске и информационе писмености наглашавају само вештине заштите или дигиталне безбедности, то може довести до прекомерних ограничења у употреби дигиталних платформи. Међутим, требало би да дају приоритет специфичним корацима које корисници могу предузети, на основу најбољих пракси објављених од стране УНЕСКО-а и других међународних тела, како би идентификовали садржај који би могао бити легитимно ограничен у складу с међународним прописима и стандардима о људским правима.
- 77.** Програми медијске и информационе писмености требало би да промовишу културну разноликост, социјалну инклузију и глобално грађанство, и да теже смањењу „разлике у партиципацији” између људи који су ангажовани у креирању и критичкој употреби медијског и информационог садржаја и оних који нису. Програми медијске и информационе писмености такође би требало да промовишу родну равноправност и оснаживање жена, и пруже прилике за укључивање угроженим и маргинализованим групама.
- 78.** Владе би увек требало да разматрају промовисање медијске и информационе писмености, укључујући вештине интернет безбедности за кориснике, посебно оне из угрожених и маргинализованих група, као

31 Видети УНЕСКО-ве „Информацијска медијска писменост: Смернице за политику и стратегију.” <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373593>

и за жене и девојке. То омогућава корисницима да се критички баве садржајем и технологијама, сналазе у брзо-мењајућем медијском и информационом пејзажу обележеном дигиталном трансформацијом, да промовишу људска права, и развијају отпорност пред изазовима.

- 79.** Владе би требало да шире информације и спроведу кампање за повећање свести о правима детета у дигиталном окружењу, укључујући њихово право на слободно изражавање, са посебним фокусом на оне чији поступци имају директан или индиректан утицај на децу. Требало би да омогуће образовне програме за децу, родитеље и старатеље, општу јавност и креаторе јавних политика, како би побољшали њихово знање о правима детета у вези са могућностима и ризицима повезаним са дигиталним производима и услугама. Такви програми требало би да укључе информације о томе како деца могу да их користе и развију своју медијску и информациону писменост, укључујући дигиталне вештине.
- 80.** Платформе би требало да установе јасну и јавну стратегију за оснаживање корисника и промовисање подстицајног интернет окружења које чува слободу изражавања и приступ информацијама путем медијске и информационе писмености, укључујући образовање о безбедности на интернету. Требало би да постоји посебан фокус унутар дигиталне платформе о томе како побољшати дигиталну писменост свих корисника, посебно из угрожених и маргинализованих група, о чему би требало да размишљају и тимови за развој производа.
- 81.** Дигиталне платформе би требало да усмере довољно ресурса на побољшање медијске и информационе писмености свих корисника, укључујући дигиталну писменост о сопственим производима и услугама платформе, као и одговарајућих процеса. Ово би посебно требало да се фокусира на побољшање разумевања корисника о начинима на које дата платформа представља, уређује, препоручује и/или означава садржај (такође повезано са корацима наведеним под Принципима 3 и 4, испод) и специфичним корацима које корисници могу предузети да сами идентификују садржај који би могао бити легитимно ограничен у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима.
- 82.** Платформе би требало да обуче своје тимове за развој производа о медијској и информационој писмености, укључујући безбедност на интернету, из перспективе оснаживања корисника и на основу међународних стандарда, и да успоставе интерне и независне механизме за надгледање и процену.
- 83.** Владе и дигиталне платформе би требало да спроведу програме медијске и информационе писмености у блиској сарадњи са организацијама и разноврсним стручњацима независним од платформи, укључујући, али не ограничавајући се на: јавне власти одговорне за медијску и информациону писменост, академску заједницу, организације цивилног друштва које раде са угроженим и маргинализованим групама,

истраживаче, библиотекаре, наставнике, специјализоване едукаторе, новинаре, уметнике и културне делатнике. Треба предузети конкретне мере за кориснике и некориснике, као и за публику из угрожених и маргинализованих група, како је наведено у многобројним алатима УНЕСКО-а за медијску и информациону писменост.

84. Владе и дигиталне платформе требало би да сарађују и да осигурају да корисници разумеју своја права на интернету и ван њега, укључујући улогу медијске и информационе писмености у уживању и заштити права на слободу изражавања и приступа информацијама.



## Принцип 1. Платформе спроводе процену утицаја на људска права

### *Заштита људских права и процене ризика*

**85.** У било којем регулаторном систему, дигиталне платформе би требало да могу да прикажу да су установиле системе или процесе за трајну процену утицаја на људска права, укључујући процене утицаја на људска права и родне аспекте<sup>32</sup>, као и мере за смањење ризика<sup>33</sup>. Ови системи би требало да се периодично прегледају, а преглед би требало да буде јаван.

32 Видети „Изјава специјалног известиоца за промоцију и заштиту слободе мишљења и изражавања, Ирене Кан“ / 2021. од 18. октобра 2021. године. У складу са Руководелим начелима Уједињених нација о бизнису и људским правима, „компаније за друштвене мреже би требало да спроводе редовне процене утицаја на људска права и родне аспекте како би идентификовале и смањиле системске ризике који утичу на жене и родно флуидне особе. Трбало би да учине платформе сигурним и родно инклузивним и у складу са међународним стандардима људских права, усвоје ефикасне политике и алате за безбедност, обезбеде одговарајућу транспарентност, укључујући алгоритме, и обезбеде одговарајуће правне лекове.“ <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/02/statement-irene-khan-special-rapporteur-promotion-and-protection-freedom-opinion>.

33 Процене утицаја на људска права би требало да укључују сва људска права на која политике компанија могу утицати. Ово укључује грађанска и политичка права као што су слобода изражавања, приступ информацијама и приватност, као и економска, социјална и културна права, право на заштиту од насиља и право на учешће у јавном животу, између осталих.

- 86.** У складу са међународним стандардима људских права, укључујући Руководећа начела Уједињених нација о бизнису и људским правима, платформе би требало да спроводе периодичне процене ризика како би идентификовале и решавале све стварне или потенцијалне утицаје које њихове операције имају на људска права. При спровођењу процене ризика на људска права, дигиталне платформе би требало да разматрају како било који производ или услуга утичу на понашање корисника, а не само на циљ укључивања и ангажовања корисника.
- 87.** Процене ризика би требало да буду основа за одлучивање унутар дигиталних платформи, дајући информације за развој дизајна и оперативних услуга, као и мерама које примењују за решавање преосталог ризика, као и ради обезбеђивања заштите људских права, недискриминације и једнаког третмана. Поред тога, одговорности за управљање ризиком треба јасно да буду одређене и да буду у највишем рангу, а о активностима управљања ризиком треба редовно да се извештавају доносиоци одлука највишег ранга.
- 88.** Као минимум, процена људских права и ризика би требало да се изврши:
- а.** Пре сваких значајних измена у дизајну, пре значајних политичких одлука (укључујући оне које се односе на систем оглашавања, ако је примењиво), пре оперативних измена или пре нових активности или односа/партнерства.
  - б.** Редовно, ради заштите права свих угрожених и маргинализованих група, као и жена и девојака, новинара, уметника, заштитника људских права и заштитника животне средине.<sup>34</sup>
  - в.** Пре изборних процеса ради заштите њиховог интегритета.<sup>35</sup>
  - г.** У одговору на ванредне ситуације, кризе или конфликте или значајне измене у оперативном окружењу.<sup>36</sup>
- 89.** Током процеса процене утицаја на људска права, платформе би требало да обезбеде учешће различитих заинтересованих страна како би идентификовале специфичне ризике за угрожене и маргинализоване групе. Важно је да дигиталне платформе буду отворене за експертске и независне повратне информације о томе како су ове процене структурисане.
- 90.** Од самог почетка, платформе би требало да креирају просторе за слушање, учешће и ангажовање корисника, укључујући оне који су искусили злостављање или злоупотребе, њихове представнике и кориснике из угрожених и маргинализованих група, као и жене и

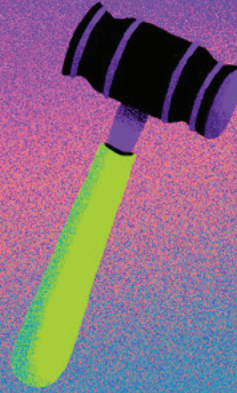
34 Види Специфичне одредбе о контексту, пасус 126.

35 Видети Специфичне одредбе о контексту, пасус 127–37.

36 Видети Специфичне одредбе о контексту, пасус 138–40.



девојке, новинаре, уметнике, како би информисали политике и процесе платформе. Ово би могло да укључи различите начине идентификовања и супротстављања садржају који би могао бити дозвољено ограничен у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима, као и прилике и решења за решавање процењених ризика.



## Принцип 2. Платформе се придржавају међународних стандарда људских права, укључујући дизајн платформе, модерирање и курирање садржаја

91. Дигиталне платформе би требало да осигурају да су разматрања о људским правима и поштовање поступка интегрисана у свим фазама процеса дизајнирања, као и у политикама и праксама модерирања и курирања садржаја.

### Процеси дизајна

92. Дизајн нових производа, као и политике модерирања и курирања садржаја дигиталних платформи, требало би да буду у складу са одговорношћу корпорација да поштују људска права, како је наведено у Руководећим начелима Уједињених нација о бизнису и људским правима и другим утврђеним међународним стандардима људских права.
93. Дигиталне платформе би требало да обезбеде недискриминацију и једнак третман у својим процесима дизајна, као и у својим политикама, праксама и системима модерирања и курирања садржаја. Ово обухвата

решавање предрасуда, стереотипа и дискриминаторних алгоритама или пракси модерације садржаја које утичу на жене и девојке, као и на угрожене и маргинализоване групе, укључујући староседелачке заједнице. Треба очекивати да дигиталне платформе осигурају да сви корисници, без обзира на њихово порекло или способности, могу у потпуности учествовати и користити њихове услуге.

## **Политике и праксе модерирања и курирања садржаја**

- 94.** Системи модерирања и курирања садржаја, укључујући и аутоматизоване и неаутоматизоване компоненте, требало би да буду поуздани и ефикасни и у складу са обимом садржаја који се модерира, у свим јурисдикцијама где платформа функционише. Ово укључује тежњу ка тачности и непостојању дискриминације у методама откривања. Модерирање и курирање садржаја би требало да буду примењивани на усаглашен начин у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима, а посебно да не угрожавају слободу изражавања и културну разноликост.
- 95.** Одлуке о модерацији садржаја у свим регионима и језицима требало би да, на транспарентан начин, узимају у обзир контекст, варијацију језичких нијанси које утичу на значење и језичке и културне посебности садржаја.
- 96.** Платформе које функционишу у вишејезичним окружењима, требало би да осигурају да је људска и аутоматизована модерација садржаја доступна (најмање) на свим великим језицима који се говоре у том окружењу, у складу са обимом садржаја.
- 97.** Дигиталне платформе би требало да осигурају брзу и одлучну акцију за уклањање познатог материјала за сексуално злостављање деце или уживо преношење терористичких аката, поштовање права свих појединаца, укључујући угрожене и маргинализоване групе. Платформе би међутим, требало да осигурају да се такав садржај, који може бити битан за истрагу и кривично гоњење, не брише, већ сачува и безбедно заштити за коришћење од стране органа за спровођење закона и истраживаче по потреби.
- 98.** Како је напред наведено, одговорност државе је да гарантује право на слободу изражавања и осигура да све рестрикције садржаја буду у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима, посебно са члановима 19. (3) и 20. Међународног пакта о грађанским и политичким правима. Међутим, дигиталне платформе требало би да буду у могућности да покажу да су све акције предузете при модерирању и курирању садржаја спроведене у складу са њиховим условима коришћења и стандардима заједнице и треба тачно да извести надлежни

орган или независни судски систем, када је примењиво, о резултатима, у односу на њихову одговорност и/или планове.

- 99.** При разматрању мера за ограничавање садржаја, платформе би требало да узму у обзир услове за легитимна ограничења слободе изражавања како је наведено у члану 19. (3) МПГПП-а, и забрану заговарања мржње која представља подстицање на дискриминацију, непријатељство или насиље како је наведено у члану 20 (2) МПГПП, укључујући шестоделни тест одређивања прага за дефинисање таквог садржаја, а који је садржан у Рабатском акционом плану.
- 100.** Када дигиталне платформе идентификују садржај који би могао бити легитимно ограничен у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима, требало би да предузму мере као што су: пружање алтернативних поузданих информација; указивање корисницима на забринутост о пореклу садржаја ; ограничавање или уклањање алгоритамског умножавања таквог садржаја, са посебном пажњом на садржај који одражава родне предрасуде или родно засновано насиље; демонетизација садржаја од прихода од рекламе; или уклањање садржаја.<sup>37</sup>

## **Модератори садржаја**

- 101.** Модератори садржаја, било да су запослени директно од стране платформи или ангажовани као спољни сарадници, требало би да буду адекватно обучени, вешти у језицима који се користе на платформама и упознати са локалним лингвистичким и културним контекстом, процењени, проверени и психолошки подржани. Платформе би требало да установе добро финансиране, добро кадровски оспособљене програме подршке за модераторе садржаја како би се минимизовала штета која им је нанета поновљеном изложеношћу насилном или узнемирујућем садржају током рада. Број запослених модератора би требало да буде адекватан сложености и обиму садржаја.
- 102.** Платформе би такође требало да буду јасне о томе да ли сарађују са независним пружаоцима услуга модерације садржаја, спољашњим организацијама или експертима који им помажу у доношењу одлука, посебно у земљама или регионима о којима сама платформа нема довољно локалног знања. Узимајући ово у обзир, платформе треба увек да поступају са дужном пажњом и да се уздрже од обелодањивања партнера у ситуацијама у којима постоји ризик за њихову безбедност.

---

<sup>37</sup> Примењене мере требало би увек да буду пропорционалне легитимном циљу који штите. Уклањање садржаја и суспензија или блокирање налога требало би да буду последњи могући избор и треба их користити као крајње средство у најекстремнијим случајевима.

## Употреба аутоматизованих система за модерирање и курирање садржаја

- 103.** Тамо где је прикладно, дигиталне платформе би требало да спроводе редовне екстерне ревизије, са обавезним пратећим корацима, аутоматизованих и људских алата који се користе за модерирање садржаја, курирање и механизме препоручивања за њихову прецизност, тачност и за могућу пристрасност или дискриминацију преко различитих типова садржаја, језика, култура и контекста; треба такође да преиспитају своје језичке капацитете и усаглашеност коришћења у њиховој јурисдикцији. Како је наведено у пасусу 87, такође би требало да наручују редовне независне процене утицаја њихових система оглашавања на људска права, културну разноликост и родну равноправност. Резултати ових процена требало би да буду јавно објављени.<sup>38</sup>
- 104.** Дигиталне платформе требало би да имају системе и процесе за идентификацију и предузимање неопходних акција, у складу са одредбама ових Смерница, ако би било који аспект дизајна услуга платформе могао довести до повећавања садржаја који би могао бити легитимно ограничен у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима.
- 105.** Платформе би такође требало да обезбеде да системи курирања и препоручивања, укључујући и људске и аутоматизоване алате, не повећавају садржај који би могао бити легитимно ограничен у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима.
- 106.** Платформе би такође требало да обезбеде да садржај који би могао бити легитимно ограничен у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима не буде повећан аутоматизованим механизмима курирања или препоручивања само због њихових језичких ограничења.
- 107.** Дигиталне платформе требало би да буду у стању да објасне систему управљања употребом и утицај аутоматизованих система, укључујући у којој мери такви алати утичу на сакупљање података, циљано оглашавање и објављивање, класификацију и/или уклањање садржаја, укључујући уметнички и садржај повезан са изборима.
- 108.** Дигиталне платформе би требало да корисницима обезбеде опције за прилагођавање система курирања и модерирања садржаја. Корисници би требало да имају могућност да контролишу садржај који виде, и да могу лако да разумеју како да приступе разноврсним изворима и ставовима о актуелним темама. Од платформи се, такође, може

38 Једна могућност је да се независне ревизије и процене врше у складу са глобалним стандардима, и идеално да их верификује независно тело тако да могу користити исте извештаје без обзира на регулаторни оквир.

захтевати да корисницима обезбеде опције за управљање сакупљеним личним подацима у мери у којој системи препоручивања реагују на изричите или закључене преференце.

- 109.** Дигиталне платформе не би требало да користе личне податке који су директно добијени од деце или који су добијени индиректно, или закључци о деци који су изведени из других извора профилисања.

## **Обавештење**

- 110.** Дигиталне платформе би требало да обавесте кориснике када је њихов садржај уклоњен као и разлог за то. Ово би омогућило корисницима да разумеју зашто је та радња предузета, метод који је коришћен (путем аутоматизованих средстава или након прегледања од стране особе), и према којим правилима платформе је радња предузета. Дигиталне платформе би такође требало да имају процесе који омогућавају корисницима да упућују жалбе на такве одлуке (видети пасусе 125–28). Ова одредба може варирати у зависности од величине компаније и степена ефикасности процедура за кориснике да улажу жалбе на активности.





## Принцип 3. Платформе су транспарентне

- 111.** Дигиталне платформе би требало редовно да извештавају јавност и надлежне институције о томе како се придржавају принципа транспарентности и објашњивости, и како то постижу у односу на своје услове коришћења и стандарде заједнице. Ово укључује њихове одговоре на захтеве владе за информацијама или уклањање садржаја.<sup>39</sup> Имплементација ове одредбе ће можда варирати у пракси у зависности од величине компаније, како би се ограничио терет који би био на мањим компанијама и стартаповима.
- 112.** Транспарентност би требало да буде смислена - информације које се пружају би требало да буду што јасније и што краће могуће, односно што детаљније и комплексније уколико је потребно. Транспарентност није само пуко представљање законских текстова или изношење података, већ пружање заинтересованим странама информација које су им потребне да би донели информисане одлуке.
- 113.** Стандарди транспарентности представљени у овим Смерницама могу се сматрати минимумом који би требало да испуне све компаније у оквиру било ког система управљања.

39 Упутство о транспарентности за дигиталне платформе може се наћи у 26 принципа високог нивоа које је поставио УНЕСКО у раду "Letting the Sun Shine In: Transparency and Accountability in the Digital Age" - <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377231>

## Делотворна транспарентност

- 114.** Ефикасност механизма транспарентности дигиталних платформи треба независно оценити у складу са међународним стандардима путем квалитативне и емпиријске квантитативне процене, како би се одредило да ли су информације пружене за постизање делотворне транспарентности служиле својој сврси. Извештаји би требало да буду редовно јавно доступни.
- 115.** Дигиталне платформе требало би да објаве информације о томе како обезбеђују да су људска права и одговарајући процеси уграђени у све фазе политике и праксе модерирања и курирања садржаја. Ове јавно доступне информације би требало да укључују:

### Транспарентност у односу на услове коришћења дигиталних платформи:

- а.** Све мере које се користе за модерирање и курирање садржаја, наведене у условима коришћења платформи, укључујући, на пример, списак забрањеног садржаја или корисника.
- б.** Било које информације о процесима који се користе за спровођење услова коришћења и санкционисања корисника, као и захтеви владе за уклањање, ограничење или промовисање садржаја.
- ц.** Информације о разлозима за ограничења коришћења услуга треба јавно да буду доступне, наведене у лако доступном формату у условима коришћења.
- д.** Информације о типовима садржаја који се сматрају забрањеним или против којих ће дигитална платформа деловати у складу са својим условима коришћења, као и мере које се предузимају, укључујући околности под којима ће дигитална платформа привремено или трајно суспендовати кориснички налог.

### Транспарентност у вези са применом политика и пракси модерирања и курирања садржаја

- е.** Начин на који се садржај модерира и курира, укључујући аутоматизоване начине и преглед од стране људи, као и садржај који се уклања или блокира у складу са условима коришћења или у складу са налозима/захтевима владе. Ово би требало да укључује квантитативне и квалитативне информације о стварним резултатима и утицајима које ови системи производе.



- ф. Свака промена у политици модерирања и курирања садржаја треба периодично да се саопштава корисницима у приступачним форматима.
- г. Свака употреба аутоматизованих средстава у циљу модерирања и курирања садржаја, укључујући спецификацију улоге аутоматизованих средстава у процесу прегледа, и све индикаторе предности и ограничења аутоматизованих средстава у испуњавању тих циљева.
- х. Свака заштитна мера примењена у односу на модерирање и курирање садржаја која служи да заштити слободу изражавања и приступ информацијама и разноликом културном садржају - укључујући одговор на захтеве органа власти, посебно у вези са питањима јавног интереса, укључујући новинарски, уметнички и културни садржај и права интелектуалне својине.
- и. Информације о броју модератора садржаја који раде у радном односу или ван њега и природи њихове стручности на локалном језику/цима и у локалном контексту, као и да ли су стално запослени или су спољни сарадници.
- ј. Како се сакупљају, користе, објављују, чувају и деле лични подаци, и како се обрађују лични подаци корисника, укључујући који лични и осетљиви подаци се користе за алгоритамске одлуке у циљу модерирања и курирања садржаја. Ово такође укључује дељење личних података са другим ентитетима и које личне податке платформа добија на индиректан начин, на пример, путем профилисања корисника или компатибилности са другим деловима дигиталног екосистема.

## Транспарентност у односу на механизме подношења притужби од стране корисника

- к. Информације од значаја за жалбе у вези са уклањањем, блокирањем или одбијањем блокирања садржаја и како корисници могу приступити жалбеном процесу. Ове информације би требало да укључују квантитативне и квалитативне информације о примљеним, обрађеним, прихваћеним и одбијеним жалбама, као и о резултатима таквих жалби, и информације о притужбама примљеним државних службеника и предузетим мерама.

## Транспарентност у односу на праксе маркетиншког оглашавања дигиталних платформи

- л. За дигиталне платформе које користе оглашавање као део свог пословног модела, информације о политичким огласима и огласима од јавног интереса, укључујући ауторе и оне који плаћају оглас, би требало да буду сачуване у јавно доступној библиотеци на интернету.

- M.** Праксе оглашавања и сакупљања података и резултати процене утицаја система оглашавања на људска права и родни аспект.
- N.** Информације које омогућавају људима да разумеју по ком основу им се приказује одређена реклама.
- O.** Садржај који генеришу искључиво машине, требало би да буде означен као такав.

## **Приступ подацима у истраживачке сврхе**

- 116.** Дигиталне платформе би требало да обезбеде провереним истраживачима приступ неперсоналним и псеудонимним подацима који су неопходни за разумевање утицаја дигиталних платформи. Ови подаци би требало да буду доступни на захтев и редовно путем аутоматизованих средстава, као што су интерфејси за програмирање апликација (АПИ-ји), или друга отворена и доступна техничка решења која омогућавају анализу таквих података.
- 117.** Од дигиталних платформи се очекује да обезбеде приступ неперсоналним подацима новинарима и заговарачким групама када постоји јавни интерес и пропорционалан и неопходан приступ у одређеном контексту. Потребно је имати додатне заштитне мере за заштиту приватности и личних података корисника - као што је обезбеђивање анонимизованих скупова података путем различитих мера, укључујући реидентификацију и узорке пре дељења - као и информације о власничким подацима предузећа, пословним тајнама и поштовању пословне поверљивости.
- 118.** Платформе би требало да изграде проверене интерфејсе за приступ подацима и требало би да обезбеде разврстане податке на основу рода и других релевантних интерсекционалних фактора (као што су раса, етничка припадност, године, социоекономски статус, инвалидност, итд.). Систем управљања би требало да одреди шта је корисно, пропорционално и разумно за сврхе истраживања.



## Принцип 4. Платформе стављају информације и алате на располагање корисницима

### *Језик и приступачност*

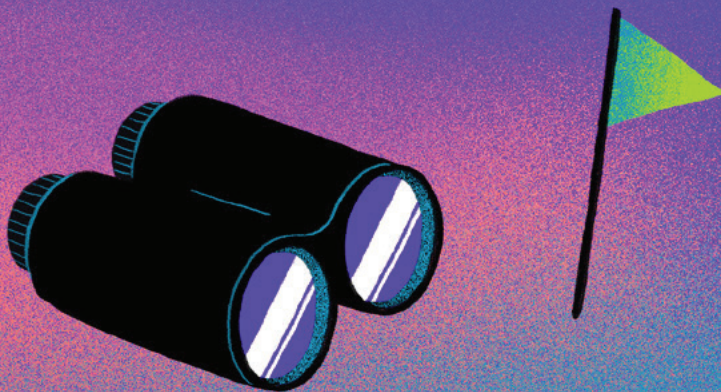
- 119.** Платформе би требало да имају своје потпуне услове коришћења доступне на званичним и примарним језицима сваке земље у којој послују, требало би да осигурају да могу да одговоре корисницима на њиховом језику и равноправно обрађују њихове притужбе, и да имају капацитет да модерирају и курирају садржај на језику корисника. Аутоматизовани преводиоци могу бити употребљени да обезбеде већу приступачност језику, али надгледање тачности је потребно због њихових техничких ограничења.
- 120.** Платформе би требало да обезбеде да су извештаји, обавештења и процеси жалби доступни на језику на ком корисник ступа у интеракцију са услугом.
- 121.** Ако се претпоставља да ће дигиталној платформи приступати деца, требало би да се обезбеди свој деци једнак и ефикасан приступ информацијама, и да се обезбеди заштита њихове слободе изражавања

и приватности.<sup>40</sup> Услови коришћења и стандарди заједнице би требало да буду доступни на језику прилагођеном узрасту за децу и, по потреби, требало би да буду креирани имајући на уму ставове различитих група деце; посебна пажња требало би да се обрати на потребе деце са инвалидитетом како би се осигурало да уживају у једнаком приступу информацијама, као што је наведено у претходном одељку.

- 122.** Права особа са инвалидитетом увек би требало да се узимају у обзир, са посебном пажњом водећи рачуна о начинима на које могу ступати у интеракцију са платформом, као и подносити притужбе у вези са платформом. Од платформи се очекује да имплементирају неопходне промене, како би информације о њиховим условима коришћења, извештајима, обавештењима и жалбама биле доступне и приступачне.

---

40 Високи комесаријат Уједињених нација за људска права. 2021. „Општи коментар бр. 25 (2021) о правима детета у вези са дигиталним окружењем”. <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation>



## Принцип 5. Платформе су одговорне релевантним актерима

### *Пријављивање корисника*

- 123.** Платформе би требало да успоставе механизме пријављивања за кориснике и не-кориснике, или треће стране које представљају њихове интересе, како би могли пријавити потенцијална кршења политика. Ефикасни и доступни жалбени механизми требало би да буду на располагању припадницима угрожених и маргинализованих група. Дигиталне платформе такође би требало да имају средства за разумевање локалних контекстуалних услова при одговору на корисничке притужбе, обезбеђујући културно осетљив дизајн система. Посебни механизми пријављивања би требало да буду успостављени за децу, дизајнирани за брзу и једноставну употребу.
- 124.** Систем пријављивања за кориснике би требало приоритетно да води бригу над садржајем који прети корисницима, обезбеђујући брз одговор и, ако је потребно, пружајући специфични канал за ескалацију или средство за подношење пријаве. Ово је посебно важно када су у питању кршења људских права, укључујући родно засновано насиље и узнемиравање.
- 125.** Компаније би требало да теже спречавању злоупотребе система за пријављивање путем координисаног неаутентичног понашања.

## **Жалба корисника и исправљање неправилности**

- 126.** На платформи и ван ње би требало да постоје ефикасни механизми за заштиту корисника, како би корисници (и некорисници, ако их погађа одређени садржај) могли да изразе своју забринутост и осигурају одговарајуће исправљање неправилности. Ово би требало да укључује јасан, лако доступан, пожељан, поуздан<sup>41</sup>, и разумљив канал за подношење притужби на локалном језику, са обавештењем корисника о резултатима њихове жалбе.
- 127.** Жалбени механизам би требало да следи седам принципа изложених у Руководећим начелима Уједињених нација о бизнису и људским правима за ефикасне жалбене механизме: легитимност, приступачност, предвидљивост, равноправност, транспарентност, права, компатибилност и континуирано учење.
- 128.** Дигиталне платформе би требало да обавесте кориснике и објасне процесе подношења жалбе када је њихов садржај уклоњен, изричито означен, ограничен по питању коментара или дељења или оглашавања, или има специјална ограничења по питању ширења или препорука (како би се разликовало од „органског/алгоритамског“ ширења и препорука) и зашто. Ово би омогућило корисницима да разумеју разлоге зашто је та радња у односу на њихов садржај предузета, методи која је коришћена (аутоматским путем или људском рецензијом), и под којим правилима платформе је радња предузета. Платформе би такође требало да дозволе корисницима да поднесу жалбу на такву одлуку и потраже одговарајуће исправљање неправилности.
- 129.** Компаније би требало да раде на томе да системи за подношење жалби и исправљање неправилности не буду злоупотребљивани координисаним неаутентичним понашањем.

---

41 Обезбеђивање безбедности корисника и поштовање међународних прописа и стандарда о људским правима .





## Контекстуалне одредбе

***Заштита права свих припадника угрожених и маргинализованих група, жена и девојака, и професионалаца који могу бити у опасности због испољене слободе изражавања и приступа информацијама, као што су новинари, уметници, заштитници људских права и заштитници животне средине***

- 130.** Дигиталне платформе би требало да имају довољно посебних мера заштите за жене и девојке, кориснике из угрожених и маргинализованих група, новинаре, уметнике, заштитнике људских права и заштитнике животне средине. Да би се ово постигло, дигиталне платформе требало би да:
- Редовно врше процене утицаја на људска права и родни аспект, укључујући њихове политике, системе модерације и алгоритамске приступе, са циљем идентификовања системских ризика за угрожене и маргинализоване групе, жене и девојке, новинаре, уметнике, заштитнике људских права и заштитнике животне средине, и прилагођавање политика и пракси да би се ови ризици ублажили.
  - Користе технологије заштите приватности како би допустиле спољним истраживачима приступ интерним подацима платформи, како би помогли у идентификацији алгоритамског ширења родно заснованог насиља на интернету или других трендова насиља који произилазе из настанка нових технологија.



- В.** Оснивају посвећене и инклузивне тимове за инжењеринг, који су специјално обучени да развијају алгоритамска решења за модерирање и курирање садржаја.
- Г.** Развијају и покрећу инклузивне структуриране механизме повратних информација од стране заједнице, како би се решавале родне, културне и друге предрасуде у новим технологијама.
- Д.** Процене утицај који на људска права врше њихови системи и процеси по питању третмана независних издавача вести и новинарског садржаја хостованог на њиховом серверу.
- Ђ.** Осигурају једнак третман независних новинских организација на дигиталним платформама.
- Е.** Усвоје процедуре за заштиту од потенцијалне злоупотребе правила за пријављивање и механизма модерације, посебно злоупотребе у лошој намери, дизајниране да цензурише угрожене и маргинализоване групе, жене и девојке, новинаре, уметнике, заштитнике људских права и заштитнике животне средине.

### **Специфичне мере за изборни интегритет<sup>42</sup>**

- 131.** Дигиталне платформе би требало да препознају своју улогу у подршци демократским институцијама тако што ће одржати изборни интегритет. Требало би да установе специфичан процес процене ризика по питању изборног интегритета у периоду пред главне националне изборне догађаје, значајне регионалне изборе или уставне референдуме (на пример, за законодавно тело или председника у председничком систему).
- 132.** Ове процене морају бити транспарентне, у складу са проценом заштите људских права и спроведене уз повратне информације свих релевантних изборних актера. Процене би требало да се врше пред изборне догађаје како би се спровеле конкретне мере за ублажавање идентификованих ризика. Процене би требало да укључе родни приступ, имајући у виду повећане случајеве интернет насиља према женским гласачима, кандидаткињама, активисткињама, изабраним представницама и изборним званичницима.
- 133.** Дигиталне платформе би требало да учине разумне напоре да осигурају корисницима приступ информацијама и идејама свих врста у складу са међународним људским правима. Посебно, требало би да осигурају да

<sup>42</sup> Више информација у УНЕСКО-вим текстовима: "Elections in digital times: A guide for electoral practitioners" (2022) <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382102>, и у "Joint Declaration on freedom of expression in the digital age of the UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) Representative on Freedom of the Media, and the Organization of American States (OAS) Special Rapporteur on Freedom of Expression" (2020) [https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Opinion/JointDeclarationDigitalAge\\_30April2020\\_EN.pdf](https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Opinion/JointDeclarationDigitalAge_30April2020_EN.pdf).

аутоматизовани алати не ометају приступ садржају повезаном са изборима и различитим гледиштима.

- 134.** Као део процене, дигиталне платформе би требало да испитају да ли њихови производи, политике или праксе у вези са политичким оглашавањем, арбитражно ограничавају могућност кандидата или партија да поделе своје поруке.
- 135.** Дигиталне платформе би требало да учине разумне напоре да се испитају садржаје који би могли бити легитимно ограничени у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима током изборног циклуса. Требало би узети у обзир промовисање независне провере чињеница, архиве огласа, јавна упозорења и друге мере. Може бити неопходно да се ангажују званичне независне регулативне институције имајући у виду посебне околности сваке јурисдикције.
- 136.** Дигиталне платформе би требало, колико је то применљиво, да буду транспарентне о коришћењу и практичном утицају било којих аутоматизованих алата које користе, иако не нужно о самој специфичности система кодирања помоћу којих ти алати раде, укључујући и у мери у којој ти алати утичу на прикупљање података, циљано оглашавање, као и дељење, рангирање и/или уклањање садржаја, посебно оног у вези са изборима.
- 137.** Дигиталне платформе би требало такође да се ангажују са свим релевантним заинтересованим странама и њиховим системима управљања пре и током избора, како би се установио начин комуникације ако администратор или корисници/гласачи изразе забринутост. Ангажовање са релевантним званичним регулаторним институцијама може бити неопходно у складу са посебним околностима сваке јурисдикције.
- 138.** Дигиталне платформе које прихватају оглашавање које је дизајнирано да утиче на изборни циклус, требало би да јасно означе такав садржај као политичке огласе. Услови коришћења дигиталне платформе требало би да буду јасни у погледу одговорности платформе да буде транспарентна у вези са износом финансирања, као и субјекатом који их финансира и који се оглашава, а правила једнаког модерирања и курирања садржаја на таквим огласима би требало да буду доследна.
- 139.** Дигиталне платформе би требало да прате монетизацију постова од стране политичких партија и лица која представљају партије.
- 140.** Платформе би требало да јавности учине доступним информације о конкретним демографским групама које су мета таквог оглашавања/ промоција.

**141.** Платформе би требало да задрже ове огласе и све релевантне информације о финансирању у јавно доступној и редовно ажурираној интернет библиотеци.

### **Специфичне мере у ванредним ситуацијама, оружаним сукобима и кризама**

**142.** У сврху заштите људских права, дигиталне платформе би требало да са дужном пажњом процене утицај на људска права који остварују када се баве кризама, ситуацијама оружаних сукоба и другим ванредним ситуацијама, укључујући оне у вези са јавним здрављем. Ова процена утицаја на људска права би требало да анализира утицај операција компанија, производа, услуга и система оглашавања на динамику кризе и сукоба.

**143.** У току оружаних сукоба и криза, платформе би требало да:

- a.** Осигурају да модерација садржаја у односу на сукоб укључује снажну људску рецензију садржаја, укључујући експертску подршку на релевантним језицима и локалним и регионалним контекстима.
- b.** Промовишу проверу чињеница.
- ц.** Установе канале за значајну и директну ангажованост са релевантним заинтересованим странама, укључујући оне који делују на подручјима погођеним сукобима и високим ризиком.
- д.** Развијају сарадњу са поузданим партнерима, независним медијским организацијама и другим поузданим узбуњивачима (енг. *flaggers*).
- е.** Установе системе раног упозоравања и системе јасне ескалације за ванредне ситуације како би помогли у откривању непосредне опасности по физичку безбедност људи.
- ф.** Спровode политике за ограничавање и праћење монетизације штетног садржаја повезаног са оружаним сукобима.
- г.** Чувају све потенцијалне доказе о кршењима људских права или ратним злочинима, омогућавајући приступ овом архивираном материјалу одговарајућим националним или међународним механизмима одговорности.

**144.** Процене ризика могу захтевати од дигиталних платформи да имају процесе за случајеве у којима се истовремено подноси много захтева за акцију од стране корисника, што се понекад дешава у контексту друштвених немира или масовних кршења људских права. Систем управљања би требало да препозна постојеће смернице УН агенција и експерата за спровођење „појачане“ процене утицаја на људска права у таквим сценаријима.



## Закључак

- 145.** Дигиталне платформе су омогућиле појединцима и друштвима огромне могућности за комуникацију, ангажовање и учење. Оне пружају велики потенцијал угроженим и маргинализованим групама, демократизујући просторе за комуникацију и могућности за различите гласове да комуницирају међусобно, да се чују и буду видљиви. Међутим, потенцијал ових платформи постепено је еродирао последњих година, услед мањка далековидости у решавању кључних ризика.
- 146.** Циљ Смерница је да заштите право на слободно изражавање, укључујући приступ информацијама и друга људска права у управљању дигиталним платформама, истовремено бавећи се садржајем који може бити легитимно ограничен у складу са међународним прописима и стандардима о људским правима. Даље, управљање дигиталним платформама које је утемељено на људским правима, додатно би подстакло културну разноликост, културни израз и разноврстан културни садржај.<sup>43</sup> Смернице оцртавају систем управљања који поштује људска права, промовише ублажавање ризика и системске процесе за модерирање и курирање садржаја. Ове смернице истичу свеобухватне принципе које би требало следити у свим системима управљања који

43 УНЕСКО Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза из 2005. године, чланови 1. и 4. По овој Конвенцији, «културни садржај» односи се на симболично значење, уметничку димензију и културне вредности које произлазе из или изражавају културне идентитете. Осим тога, «културни изрази» су изрази који су резултат креативности појединаца, група и друштава и који имају културни садржај.

утичу на слободу изражавања и приступ информацијама на дигиталним платформама - независно од конкретног регулаторног аранжмана и тематског фокуса, докле год су ти аранжмани усаглашени са одредбама утврђеним у овим Смерницама.

**147.** Смернице су израђене кроз процес консултација са више заинтересованих страна који је почео у септембру 2022. године. Ове Смернице су резултат обимног процеса консултација у којем је УНЕСКО примио, кроз три отворене консултације<sup>44</sup>, више од 1540 поднесака са преко 10.000 коментара. Различите заинтересоване стране из 134 државе укључиле су се у овај процес, чиме је ово један од највећих и најотворенијих процеса консултација које је УНЕСКО икад спровео.

**148.** Даље дискусије о томе како операционализовати Смернице и користити их као алат за заговарање биће развијане у наредном периоду, с циљем заштите слободе изражавања, приступа информацијама и разноликом културном садржају, као и свих других људских права у дигиталном окружењу.

---

44 Три отворене консултације одржане су између децембра 2022. и јануара 2023. године; између фебруара и марта 2023. године; и између априла и јуна 2023. године.

# Додатак

## Литература

### УЈЕДИЊЕНЕ НАЦИЈЕ

Руководећа начела Уједињених нација о бизнису и људским правима: спровођење „заштити, поштуј, отклони“ (2011) <https://respect.international/wp-content/uploads/2017/10/Portal-ljudska-prava-i-biznis-rukovodeca-nacela.pdf>

УНЕСКО. 2012. Рабатски акциони план о забрани подстицања на националну, расну или верску мржњу чиме се ствара основ за дискриминацију, непријатељство или насиље. <https://www.ohchr.org/en/documents/outcome-documents/rabat-plan-action>

Извештај о слободи мишљења и изражавања: „Приступ заснован на људским правима модерације садржаја на интернету“ 2018. [https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Expression/Factsheet\\_2.pdf](https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Expression/Factsheet_2.pdf)

Комитет УН за права детета. 2021. „Општи коментар бр. 25 (2021) о правима деце у вези са дигиталним окурежењем“ <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation>

Извештај Генералног секретара УН. 2022. „Супротстављање дезинформацијама у циљу промоције и заштите људских права и основних слобода.“ <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-03/NV-disinformation.pdf>

Специјални извештај УН-а за унапређење и заштити права на слободу мишљења и изражавања. 2022. „Дезинформације и право на слободу мишљења и изражавања у току оружаних сукоба“ <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a77288-disinformation-and-freedom-opinion-and-expression-during-armed>

Генерални секретар УН. 2023. „Наша заједничка агенда – Преглед политике 8: Стандарди интегритета информација на дигиталним платформама“ <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-information-integrity-en.pdf>

Генерални секретар УН. 2023. „Наша заједничка агенда – Преглед политика 5: Глобални дигитални договор“ <https://indonesia.un.org/sites/default/files/2023-07/our-common-agenda-policy-brief-gobal-digi-compact-en.pdf>

## УНЕСКО

Пудепат, А. 2021. „Пустити сунце да уђе: Транспарентност и одговорност у дигиталном добу“ Париз: УНЕСКО [https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377231\\_](https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377231_)

УНЕСКО 2021. „Легитимна ограничења слободe изражавања: Троделни тест“. <https://www.youtube.com/watch?v=Wg8fVtHPDag>

## Референце по терминологији

### Садржај који приказује родно засновано насиље

- Савет за људска права УН, 2018. „Извештај специјалног известиоца УН-а за насиља над женама, његове узроке и последице на насиље на интернету над женама и девојчицама из перспективе процедура за људска права“ - <https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/HRC/38/47&Lang=E>
- ОХЦХР. 2021. „Изјава специјалног известиоца за промоцију и заштиту слободe мишљења и изражавања, Ирене Кан“ <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/02/statement-irene-khan-special-rapporteur-promotion-and-protection-freedom-opinion>

### Културна разноликост

“Културна разноликост” се односи на многообразне начине на које се културне групе и друштва изражавају. Ови изрази се преносе унутар и међу групама и друштвима. Културна разноликост се огледа не само кроз различите начине на које се изражава, увећава и преноси културно наслеђе човечанства кроз разноврсне културне изразе, већ и кроз различите начине уметничког стварања, производње, ширења, дистрибуције и уживања, без обзира на средства и технологије које се користе.

- УНЕСКО. 2005. Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза. Париз: УНЕСКО [https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5180/14.%20Konvencija%20o%20za%20C5%A1titi%20i%20unapre%20C4%91enju%20raznolikosti%20kulturnih%20izraza%20\(Pariz,%202005\).pdf](https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/5180/14.%20Konvencija%20o%20za%20C5%A1titi%20i%20unapre%20C4%91enju%20raznolikosti%20kulturnih%20izraza%20(Pariz,%202005).pdf)

### Дезинформације и мисинформације

- „Дезинформације и слобода мишљења и изражавања–“ Извештај Специјалног известиоца за промоцију и заштиту слободe мишљења и изражавања, Ирене Кан <https://digitallibrary.un.org/record/3925306?ln=en>



## Говор мржње

- УН. 2019. „Стратегије УН и план акције против говора мржње” <https://www.un.org/en/genocideprevention/hate-speech-strategy.shtml>

## Независни регулатори

Независан регулатор има своја права и одговорности утврђена у инструменту јавног права и овлашћен је да управља сопственим ресурсима; његови чланови се постављају на независан начин и заштићени су законом од неоснованог отпуштања. У овом случају, одлуке регулатора се доносе без претходног одобрења било ког другог државног органа, и ниједан орган осим суда или претходно установљеног апелационог панела не може оповргнути одлуке регулатора. Институционални градивни блокови за независност у одлучивању су организациона независност (организационо одвојен од постојећих министарстава и одељења), финансијска независност (означен, безбедан и адекватан извор финансирања) и менаџерска независност (аутономија унутрашње администрације и заштита од отпуштања без доказаног разлога).

- Саломон, Ив. 2006. Смернице за регулисање емитовања. Париз: УНЕСКО. [https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000144292\\_](https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000144292_)
- Браун А, Ј. Стерн, Б. Тененбаум, и Д. Генцер. 2006. Приручник за евалуацију инфраструктуре регулаторних система. Вашингтон, ДЦ: Група Светске банке. <http://elibrary.worldbank.org/doi/book/10.1596/978-0-8213-6579-3>

## Регулатор

Тело које надгледа, прати и коме је приватни субјекат одговоран.

## Смернице за управљање дигиталним платформама

Штите слободу изражавања и приступ информацијама путем приступа са више заинтересованих страна.

Састављене кроз обимне консултације, ове смернице имају за циљ да сачувају право на слободу изражавања и приступа информацијама у контексту управљања дигиталним платформама. Оне представљају приступ са више заинтересованих страна, дефинишући кључне одговорности за државе и дигиталне платформе како би испуниле своје обавезе према људским правима и дефинисале улоге за међувладине организације, цивилно друштво, медије, академску заједницу, техничку заједницу и друге заинтересоване стране.

[www.unesco.org/en/internet-trust/guidelines](http://www.unesco.org/en/internet-trust/guidelines)

[internetconference@unesco.org](mailto:internetconference@unesco.org)



**unesco**

Организација Уједињених  
нација за образовање,  
науку и културу



**PARTNERI  
SRBIJA**



9 789230 002220